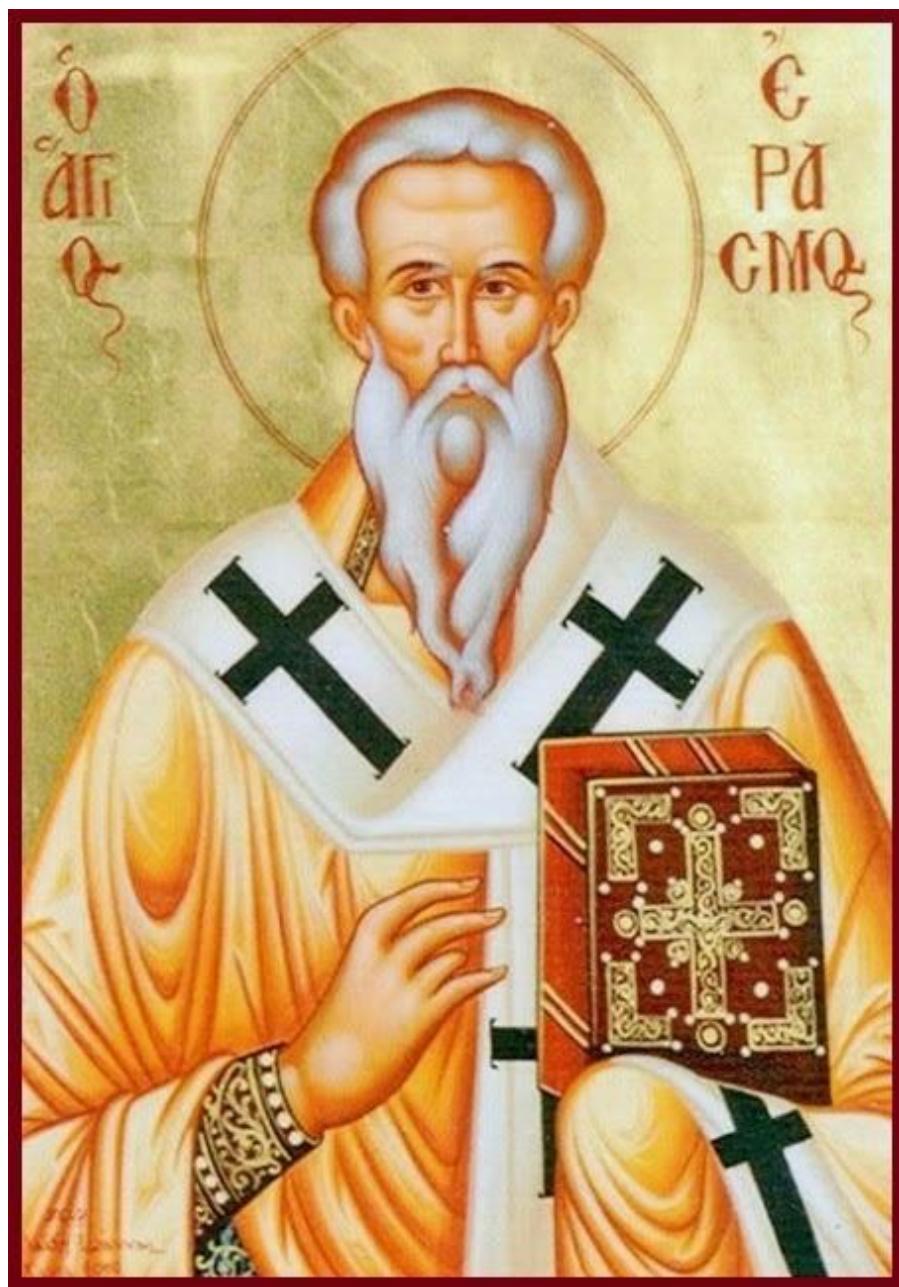

ИБЕСЦА ЈУНЯ, Г 2. АД.

СЛУЖБА СВ. СВЕШТ.МУЧ.
ЕРАЗМУ, ЕП. ОХРИДСКОМ
(ДВА ПРЕВОДА СА ГРЧКОГ НА ЦСЛ);
СЛУЖБА НА ГРЧКОМ,
ВИШЕ ТРОПАРА И КОНДАКА,
ПРОЛОГ, ДВА ЖИТИЈА, И
СЛОВЕНО-БУГАРСКА СЛУЖБА
(РУКОПИС И РАД).

МЛДА ЈУНІА, ВО Ђ-Ј ДЕЊ.*
ПАМАТЪ СТАГШ СЩЕННОМЧНИКА ЕРАЗМА,
БІПКПА ОХРІДСКАГО.*
НА ВЕЛИЦЬЙ ВЕЧЕРНІ.

По предначинателномъ Фалмѣ, [поемъ]:
Блженихъ мѣжъ: љ-й лнтифѡнъ.

На Гдн, во Звѣахъ: постѣвимъ стїхѡвъ ѕ, и поемъ стїхнры, глаꙑхъ ѡ.

По: Нѣныхъ чинѡвъ:

Добротѣтелей вмѣстїлище, чудесъ источникъ, архіерѣевъ слава,
страдальцевъ радованіе, ерзмъ ежтвенныи, всѣхъ наихъ вѣрныхъ
созвѣ. вѣсело сошедшесѧ, всесвѣтлаго сегѡ паматъ совершаємъ.

Овѣнци многокѣзенаго низложиѣвъ, всѣхъ наихъ страдальчески
нападеши, ерзме тредблжение, тѣчами кровей и всемѣдрывихъ оученій
твоихъ: вѣреи еретическихъ шгонакъ, вѣрныхъ ѿсвободи.

Архіерѣевъ радованіе, страдальцевъ оудобрѣниe, блгочтївыхъ оученій
извѣстнѣйшии хранителю, источниче исклѣнїи, хрѣтъ подражателю,
ищениѣйшие ерзме, достохвальню паматъ твою вѣрину совершающи
созхранакъ.

* у словенским Месецословима и Синаксарима свешт.муч. Еразмо Охридски се спомиње 4. маја, а у грчким 2. јуна; како се тада од вајкада прославља у самом Охриду [према „Охридском прологу“ свт. Николаја (Велимировића), стр. 418] и овде је овај други датум стављен за дан празновања.

** аутор службе је преп. Максим Гр(е)к (спомен 21. јан. и 21. јуна). Приређено према рукопису превода јеромонаха Јована (Максимовића), касније архиеп. Шангајског и Сан-франциског, који је он за време заједничког професоровања у Битољској богословији дао противу Р. Павловићу да га прегледа и исправи; пронађено у протиној заоставштини, и до сада није објављивано.

Іні стіхії, [глас ۷ подобеня тойже]:*

Рачітєльнійшій імвілсіл єсіи хрітъ, вседобле, стажалз єсіи йстинніш
бжїю премудростъ, тѣмже и то хрітомъ сый блаженъ, [то]*⁴ христомъ
бескодовалз єсіи, и ѿ врани посылашесл піща твоѧ, всеблаженне,
досточідне.

Рачітєльнійшій імвілсіл єсіи егъ, преображене, іако тогѡ вівз цікви
зиждитель, да же до посліднихъ пределъ земли, хрітово єнліе
возвѣшаль и івлака, и ко свѣтъ возводѧ йстиннійшемъ.

Пачтиреши прелѣпостивалз єсіи, іщенномчніче хрітова,
страдальческій підвиди претерпѣлъ єсіи доблественіе, и феіма⁵
рдакама вінечу прїемъ ѿ фбою оукрашаль, праідою и традами
болѣзnenными, тѣмъ моли істинса наимъ. **Слава, глас ۸:**

Иже блгть чудесъ съ нбсє прїемъ и прелестъ ідульскѹю оученіими⁶
іѡблничівъ, архїерейсъ єсіи слава и похвала, іщенномчніче єразме, и
віехъ фческихъ оученій ѕбразъ. дерзновеніе оубаш имѣлъ къ егъ, тогдѣ
моли істинса душамъ нашымъ. **И наїнѣ, вченъ [догматикъ, глас тойже]:**

Ктò твѣ не оублажитъ, преста дбо:]*⁷

На стіховнѣ: стіхії, глас ۹.

По: Іако добла:

Брачѧ мудрѣйшаго недѣгѹщимъ хрітосъ показа та, блаженне,
бжїтвенною блгтию всакъ оубаш приебглай кроевъ, егопрїатнє
єразме, вращеванїя стїтей невидимѡ прїемлещ. сегѡ ради и наїнѣ вси та
пріеню хріалимъ, и всесгѹю твою памѧть совершаю, всеславне.

**Стіхъ: Оусти прѣнагѡ [подчартя премудри, * и звікъ егѡ
возглоблещ іздз].***⁸

^{3*} мој додатак, нема у изворнику.

^{4*} мој додатак, нема у изворнику.

^{5*} дато као у савременим руским издањима, а у изворнику: **убѣдилъ**.

^{6*} дато по чешћем облику у савременим руским издањима, а у изворнику: **оученіјамъ**.

^{7*} моја измена, а у изворнику: **Бѣ ты єсіи лоза [истинна]**:

^{8*} Пс. 36,30.

Ни гладъ, ни же веда, ни животъ ни же смртъ, ѿ любовъ може тъ
различити тъ⁹ твоегъ вѣки, всехъльне: плоти во небрегъ съ
страженія¹⁰ и фгнъ паллциагъ, је рима, съвѣше во роса оутражаше¹¹
окрестъ тебѣ страждашъ за твоѧ прѣды и вѣнци подиоши.¹²

Спѣхъ: Тыла предъ гдѣмъ * [смртъ прѣбывахъ јгу].¹³

Силенство чтиное тебѣ самаго принесло съ христомъ, всеблженне: јгъже
рѣны, премѣдре, не оутрашился съ мѣченнѣи сѣровѣвѣ, ни
мѣчнителѣи прѣченїи, но радъася вонѣлъ съ гдѣ твоемъ и всѣхъ вѣдъ:
вѣмъ тѣ и славлю, вѣтїи слобе, со фїемъ и дхомъ. **Слава, гласъ Б:**

Свѣзда возиа вѣгочтия, ѿ западъ сѣнца на вѣлаки, велаки во
стѣнителехъ је рима, и мглъ разсѣѧвъ злославія, преставися къ
востокъ истиинаго прѣды сѣнца, христъ вѣга на шегъ: и тамъ со
вѣзплотными твородорѣлъ лѣки и прѣголъ предстѣвъ прѣць, тѣкъ прѣбенъ,
тѣкъ мѣнникъ, тѣкъ истиинникъ, истиинны[мъ]¹⁴ дѣяніемъ и видѣніемъ,
прѣснѣи на мѣсто мѣлости, вѣрою совершающыи силенію јгу

И наинѣ, бѣнъ, гласъ твойже:

Творецъ и избавителъ [мой, прѣголъ, христосъ гдѣ]:

Тропарь, гласъ А:¹⁵

Прѣбенъ жиꙗть твою прошѣлъ съ, премѣдре, фдѣждою исиленіетва
оукрасилъ съ искѣтла, истоциамъ кровьми¹⁶ мѣченнѣа, је рима,
съвѣше почеисти пречиистыи сподобилъ съ, предстѣлъ прѣцъ, молишися ѿ
насъ востѣвѣющиихъ тѣ.

^{9*} ср. Рим. 8,35.

^{10*} у современным русским издањима чешћи облик: **страганія**.

^{11*} или, чешћи облик: **проклиждаше**.

^{12*} не сасвим јасно, можда погрешно преведено. прѣмлющъ?

^{13*} Пс. 115,6.

^{14*} у [...] мој додатак ради појашњења; или: истиини ?

^{15*} у руским „Зеленим минејима“ за јуни, том 1, стр. 66, тропар преведен мало другачије: **Прѣбенъ** жиꙗть твою прошѣлъ, мѣдре, * съѣтлыи **оукрасилъ** съ христомъ исиленетва. * проливалъ же кроња мѣнничетва, је рима, * сподобилъ съ съвѣше мѣдѡвъ нелѣтниихъ, * и предстѣлъ прѣцъ, молишися ѿ насъ, востѣвѣющиихъ тѣ.

^{16*} моја измена према современным русским издањима, а у изворнику: **кровљи**.

НА УТРЕСНИ.

На Егъз, гдѣ: трапаръ сѣагѡ, гласъ ѕ:
Прѣбнѡ жи́знь твою прошёлъ єсі: [Дважды.]

Слáва, и нынѣ, вчено:
Бже ѿ вѣка оуглаено:

По ѕ-му ст҃хослобїи: сѣдаленъ, гласъ и.
По: Премѣдрости и слоба:

Рачнтель гдѣ ѹвлѣсѧ, и крѣтъ на рамо вземъ томъ послѣдовалъ єсі,
и течениe скончалъ єсі, єнлие истиинно^{*17} ѹгинѡ возвѣстїлъ єсі, во
ѹхрѣдѣ всѣ ѧзыки просвѣтилъ єсі: тѣмже и вѣнциевъ оудостопиисѧ
бжѣтвенныихъ, дерзновеніе прїлъ єсі, іераршие всехъальне. сегѡ ради зовемъ
ти: моли христѧ вѣ, прегрѣшений ѿставленіе даровати, празднѹющыи
любовию ст҃ю памѧть твою. [Дважды.]

Слáва, и нынѣ, вчено, гласъ тойже:

Ненѹю дѣрь и ковчегъ, вѣстѹю гоѓ, свѣтлый ѿблакъ, воспоми
ненѹю лѣствицу, словесный рагъ, єннино извѣвлѣніе, вселенныя всѣ
вѣлие сокрошице, ѹкѡ спасеніе въ нѣмъ^{*18} содѣлѧлъ міръ, и ѿставленіе
древниихъ согрѣшений. сегѡ ради и вспоми єй: моли ина твоего и вѣ,
прегрѣшений ѿставленіе даровати благочтию покланяющыиисѧ преображенъ
ржѣтвѹ твоемъ.

По є-му ст҃хослобїи: сѣдаленъ, гласъ ѕ.
По: Бжѣтвенныя вѣры:

Бжѣтвенному любовию распалаемъ, бжѣтвеннѣ єрѣзме, христѧ возжелали
єсі, єнлие тѣпло вѣмъ оѹжнілъ єсі, людн иенскѹныя извѣ тьмы
извлѣкли єсі, извѣргли єсі дѣмѡнскаѧ чтилица: тѣмже, сїе, христѧ вѣ
моли, даровати наимъ вѣлию мѣтъ. [Дважды.]

Слáва, и нынѣ, [вчено, гласъ тойже:^{*19}

^{17*} моја измена, а у изворнику: истиинѡ.

^{18*} у савременим руским издањима чешћи облик: иай.

^{19*} богородичан додат произвољно, пошто се у изворнику не даје.

Бјтвенија вија ёсја слоба, ёдина пречитај мти дбо, џтојбо јајглы превозашедшај: паче већх мене перестаја, ѡсквернена плотским прегрешеними, ѡчијти мјтвја твојих вјтвенијима водами, подајши џтај, вељу мјтвја.]^{*20}

Каноњи вѣци, на ѕ: ђ јага, на ѕ, гласи ѓ:

Пјесни ћ. Јомоси:

Морја чермнջю пѹчнја, невлажними стопами, дрењији пешешествовања ђиль, кртојеја знатији мишевима рјакама амаликоја сијај вјустыни победилах ёстъ.

Ерѓма веје вѣтлоје торжејствод возијавши, празнолубџеви већх вјозиваша на пирја вјтвенији, мјад во дистојију прїалах ёстъ врачејанїји дарованија.

Кроплењими страдальческих кробеји твојих вејелиши мјра нынѣ, **К**онјуктјуплјуцимз аћа нисточникомз, соединјаја таинственијај, єїеннојавленне јрѓме: сегаја ради веји та почитаемиз.

Искрија вјтвенијима разјигајем, славија јрѓме, плотским желанији вјејија кромје, ђ појашлија гласија вјетија, вејешенне, на поздвија прајаш востекла ёси.

Баченја:

Едина паче ёстесијаја ројдшија хрија ђ гда, џтије љекија твоји, **Е**чтнаја, покланјуцихисаја спаси ђ ѿ вјакагаша љебави љеплјенїја, мјтвами твојими.

Пјесни ћ. Јомоси:

Вејелитса ѡ твоји цркви твоја, хрије, зовији: ты моя крјупости, гди, ђ пријежији, ђ оутвержденије.

Душевија јрѓији дјектелнијими твојими добродјетелијими таја млада већми хријосијаја показаја, єїеннојавленне^{*21} јрѓме.

^{*20*} сједален По полијелеју се у изворнику не даје.

^{*21*} у изворнику стоји єїеннојавленне, а изнад руком преписано (преправљено) у єїеннојавленне.

Тыѣ вѣтвенихъю, ѿчѣ, ѡдѣждашь макѡ аларѡнъ ѿ бѣга кидарѣ²² и подириз²³ прїалъ зеинъ, блголѣпнѣйшии єрѣзме.

Тыѣ макѡ мелхїседекъ по чинѣ²⁴ іерейи бѣлъ зеинъ блгѣтїю ѿциѣнїј, алгѣлолѣпнѣйшии єрѣзме.

Оцѣ тѧ таинственаго людемъ блгоразѹмныи христосъ показа, макѡ абраама народашъ, достоблжение. Бѣнѣ:

Тыѣ єдина ѿщиихъ на земли блгихъ ходатица паче зеиствла мѣти²⁵ вѣтія выла зеинъ: тѣмъ ти, єже радиъса, зовемъ.

Сѣдѣленъ, гласъ и:

Рачитель гдѣ мѣльса: [Писанъ на оўтрени, по ѹ-му спїхослобїи.]

Пѣсни д. Ірмосъ:

Вознесена тѧ відѣвши цркви на крѣпѣ, сѣнцие прѣное, ста въ чинѣ своемъ, достойнѡ взыбайши: слава силюбѣтвоей, гдѣ.

Брачѧ тѧ премудра недѣгѹшыи мѣз даюла, и великаго предстата гелѧ виопиющыи ти, бѣопрѣлтие єрѣзме, крѣпкаго ради терпѣнїя твоегѡ.

Мѣрдаго спасителѧ тѧ въ нѣждахъ и крѣпкаго поборника, ѿчѣ, скорбѧщыи мѣз гдѣ показа, бѣомудре єрѣзме, свѣтлыи ради борѣнїя твоихъ.

Ауггловъ собесѣдника въ вѣшниихъ и дома цркаго свѣтла наслѣдника показѹетъ [тѧ]²⁷ гдѣ, бѣозвание єрѣзме, чтиаго ради спраданїя твоегѡ.

Богатаго свѣтильника цркве и свѣтлое тѧ сѣнцие христосъ достойнѡ мѣдѣ показа, вѣолюбезне єрѣзме: тѣмже ради достойнѡ поемъ тѧ. Бѣнѣ:

^{22*} наглавак (капа) старозаветног првосвещеника – сада митра.

^{23*} горња одежда (долама, огратч) старозаветног првосвещеника – сада сакос.

^{24*} ср. Пс. 109,4 и Јевр. 5,6; 5,10; 6,20; 7,11; 7,17; 7,21.

^{25*} моја измена према савременим руским издањима, а у изворнику: мѣти.

^{26*} моја измена, а у изворнику: скорбѧщихъ.

^{27*} мој додатак, нема у изворнику.

Икѡ вѣчес्�твѹщаѧ, дѣо, творенъми ӣ ѿхранѧющаѧ^{*28} вѣрныѧ,
воспитаніе агáржиское погуби мѣтвами твойми, стѣна бо єси ӣ
пристанище поющымъ тѧ, чтиѧ.

Пѣснь є. Іоаносъ:

Ты, гдн, моя, сефти въ міръ пришельцъ єсн, сефти стбн, ѿбращаю
иъзъ мрачна небеса, вѣрою воспѣваша тѧ.

Дефновенна єздию веззаконища посрамилъ си ты, срѣзме
тайнинче, обливаю Словомъ въ себѣглажъ тво междорамія.

Твоѧ нєтощаѧма плóть пáлицъ оѓарéнъми, є́рáзме тайноглѓольниче,
свѣтъ ѡмрачáетъ льстецъ со є́диномѹденными є́гѡ.

Законный сла́житъль бѣгъ знае́мъ^{*29} ты [ѣси],^{*30} сра́зме таини́нче,
же́лѣзными ноготьми^{*31} [бо]^{*32} рады́ася разгѣкае́мъ бы́лъ єси.

Сокрѹшáетсѧ врágъ юмиже ḥ тeбѣ содѣла, ѿ! єрáзме тайнинче,
пříлз [бо]*³³ єсì на глаbъ твою ѕгненное ѿблїанie. **БЧЕНЬ:**

Свýше твоимъ мольбамъ арабітланъ небидимъ ѿгнь потреблѧетъ,
бѣ, на тѣ бо огноваємъ ѿсюдъ боримъ[ї]и.

Пѣсни ѿ І. Ірмогъ:

**Пожрѹти со гла́сомъ хваленїѧ, гдн, црквь вопи́етъ ти, ѿ бѣсѣдскїѧ
кробе ѡчнющиисѧ, ради мѣти ѿ рѣбръ твоинхъ истекшему кробїю.**

Неδλзвіма ńзъ тлѣнїја хрѣтсъ спасъ єсть іакоже петрѣ, соблюдаѧ
тѣ во ńсправленїє многихъ падшихъ, преславиѡ наставляѧ тѣ,
чтнє єрѣзме.

Отграшено бысть преславнымъ чудомъ людьми чудища, видѣ во чуде
како вефей во прахъ нѣмѣниль чудище и ніскѹшениемъ ѿбъ.

^{28*} моја измена, а у изворнику: [ѡ]хранѧша.

^{29*} моја измена, а у изворнику: **знаемый**.

^{30*} мој додатак, нема у изворнику.

^{31*} моја измена према савременим руским издањима, а у изворнику: ногтами.

^{32*} мој додатак, нема у изворнику.

^{33*} мој додатак, нема у изворнику.

Совершилъ єсн, стражавъ ѿ бѣа великое чудо, мѣртва оѹеша Ӧтрока
воздвигъ єсн вострѣемъ, єгоже со родителемъ и вѣомъ домомъ
прославтилъ єсн, єрѣзме.

Бѣенъ:

Истореби یсмѣла из шѣмомъ, егоневѣсто, наслѣдіе твоє гїе, мечемъ
погубити хотѧщаго, да вси вѣсело радѹися тебѣ зовемъ.

Кондакъ, глаголъ Е.

Помѣ: Вѣ мѣтвахъ:

Въ вѣдѣахъ теплатѣиша го Засѣпѣниа, и прославыимъ блгопославшаго
предстѣтела, єрѣзма вси прѣснъи почтимъ, сегѡ во свѣтоносналъ и
всепресвѣтлај памѧть воздвижати взыбати: гдн, слава тебѣ.

Ікона:

Какѡ довольно похвалами вѣнчай бж҃твеннаго єрѣзма, неискѹсенъ
сый, и ѿкверненія неполнена [нѣмѣлъ]^{*34} мѣдробанія: но тѣкѡ
нѣмѣю словесъ сілѣ, глаголю: єлнікѡ сїнцие вселенію жи вотворитъ
свѣтлыи лѣчами,^{*35} толнікѡ егоносецъ Ӧкрестъ прославти безчленными
чудотвореніи, пѣтъ совершилъ своею мѣченія, иже и повелѣваетъ
взыбати: гдн, слава тебѣ.

Пѣсни 3. Ірмосъ:

Въ пѣши ѧбраамстїи Ӧтроцы персідстїи, любовью блгочїл паче, нѣжели
пламенемъ ѿпаллеми, взыбахъ: блгвѣнъ єсн въ храмѣ славы твоемъ, гдн.

Доблественъ ѧвился єсн въ славыи традѣи и любезныи мѣнникъ,
тѣкѡ бж҃твенныи блгти причастникъ: людемъ бо подъ,^{*36} рѣказ єсн:
блгвѣнъ єсн въ храмѣ славы твоемъ, гдн.

Нже ѿ неразѹмїи нечестивыхъ мѣдь раздѣлема ѧвился твою 8дїи
Ипогромленіе: тѣи бо возбѣща єрѣзме: блгвѣнъ єсн въ храмѣ
славы твоемъ, гдн.

Ты и зъ безѹшнаго ѧвлѣема дышаша смиа мѣнниче вопїл
шгондеши повелительни, гѹблшаго взыблюющи: блгвѣнъ єсн въ
храмѣ славы твоемъ, гдн.

Бѣенъ:

^{34*} мој додатак, нема у изворнику.

^{35*} моја измена, а у изворнику: лѣчи.

^{36*} моја измена, а у изворнику погрешно: помѣши.

Рз ѡгнедышищаю риэль веъвъ ѿдѣжнах нағъ мѣднозданию, мчннче, ѡгненосилю показалъ єси ѧбіе һъ вопілъ єси, радълъ: елгвени єси въ храмѣ славы твоєлъ, гдн.

Пѣснь І. Ірмосъ:

Рѹцѣ распростеръ даинілъ, лъвъвъ зїланія въ ровѣ златчѣ, ѡгненю же сілѣ оўгасиша, добродѣтелю препољавшесѧ, багочїя рачнтели ѡтроцы, взыбайще: елгвітъ, всѣ дѣллъ гднѧ, гдл.

Крѣпкомъ, ՚же во ленітѣ приходитса ѡгню ежтвенныи єр҃зма, таакоже на водѣ оўпокоенія ѿхлаждаемый показъетъ попаленіе врагъвъ, ՚же не взыбайтъ: елгвітъ, всѣ дѣллъ гднѧ, гдл.

Кѣнѣцъ елгтей ѿ еѓа, мѣдре, прїлъ єси за отраданія, ՚и вѣнчаныи востекла єси, тлѣніе ѿтрапахнѹвъ,*³⁷ ко єгоже возжелѣлъ єси прісна хр҃тъ, ՚и взыбаль єси: елгвітъ, всѣ дѣллъ гднѧ, гдл.

Оѹлзвісѧ пребеззаконныи врагъ, єгда оўзрѣ єр҃зма ко хр҃тъ рѣнами на чтиое заколеніе ведома, ՚и вопіюща то сїенномчнни: пойте гдл всѣ тварь, ՚и преъвозносите во всѣ вѣки.

Бчень:

Олютъихъ наꙗи ՚избѣни, чѣмъ мѣти дѣо, ՚и неискрѣбачна, ՚и врагъвъ нашихъ погуби, ՚и въ конецъ потреши, да вопіемъ въ радости, любовью взыбайще:/*³⁸ елгвітъ, всѣ дѣллъ гднѧ, гдл.

Пѣснь ІІ. Ірмосъ:

Камень нерѣкогѣчныи ѿ нестѣкомыя горы твѣ, дѣо, краєгольный ѿтѣчесѧ, хр҃тосъ, совокупніи разстоѧщисѧ єстесѧ. тѣмъ веселѣщесѧ, тѣ, вѣ, величаемъ.

Оѹлгїе веесвѣтлое палімое непослушливъ веъвъ саждителемъ ѹдальскимъ ѿ самаго слова ѿзарлемъ, сїенномотайнинче єр҃зме, ՚авиль єси свѣтовородитель великий достойни востребающимъ тѣ.

^{37*} моja изменa, a u изворнику погрешно: ѿтрапахнѹши.

^{38*} моja изменa, a u изворнику погрешно: взыбайши.

Тѣтїхъ^{*39} сладкоглагыній нензреченыиыхъ, людни елгороазъмныѧ һ
бѣжтвениыѧ дѣблнїемъ вѣрѣ наѹчнївнїй, еговѣдѣнїе вѣбмъ
ѹжаснїльз էснї, сїенноотайннннче էрѣзме, тѣмъ тѣ вси величаємъ.

Свѣтъ жибоносный подаждь совершающымъ твою памѧть
грѣшнымъ пѣвцимъ твоимъ, црковь сохраний неколебимъ,
сїенноавленне էрѣзме, да тѣ вси величаємъ.

Бѣнз:

Градъ էгоже оѹтвєрднла էснї пѣрвенствующъ протиѣвѣрагѡвъ прѣснѡ
невреждѣннмъ соблюди, дѣо, мѣти црѣ хѣтѣ, ѧкѡ^{*40} вѣселѡ, ѡ!
бл҃ице, тѣ вси величаємъ.

Бѣзапостїларїй.

Пѣ: Нѣо տвѣздамн:

Тѣ чѣтихъ, էрѣзме, спаси твоими мѣтвами ѿ вѣдимыихъ һ
невѣдимыихъ врагѡвъ, һ вслѣдъ иѹжды һ вслѣдъ вѣдмѣ *печенїј тѣ
богатѣшихъ^{*41} предстѣтела.

[Дѣлжды.]

[Слава, һ нынѣ,] Бѣнз:

Бороднѣтельнице дѣо, земнородннхъ елгое достоанїе, хѣтїлн
предстѣтельнице, грѣшникѡвъ էдина надеждо, һ ѿ мѣрѣ
промышленїе, ֆгнѣ свободн мѧ геенскагѡ.

На хвалитехъ: постѣвнмъ стїхѡвъ ද, һ поемъ стїхнры, гласъ ද.

Пѣ: Дѣлъ էснї знаменїе:

Рѣвностїю распакемъ бѣжтвенню, блаженне էрѣзме, ՞Чеиство
ѡстѣвилъ էснї һ грады проходнла էснї, мѣриоразъмїа вѣдъ стажаевъ
һ ՞երазъ возложа на ѧ, ѹкращенныи һ возжелѣнныи, ѹтглітися ѿ
ѧміа можеши, թа� ѡбналожившагѡ һ въ стѣдъ ѡдѣлвшагѡ
первозданнагѡ чѣвѣка.

[Дѣлжды.]

^{39*} у изворнику уз горњу реч, која је тсављена на грчком, дато више речи у загради и напоменама: κѹзнѣчикъ, ψѣрецъ (ψѣрѣ) – цврчак, попац. Можда би могло и: տերչօկъ (Зор.А.Ст.).

^{40*} можда уместо овог боље да као и у предходним тропарима.

^{41*} „помало“ нејасно. Можда: стажаевшихъ тѣ bogatѣши[го] ?

Терпѣлъ сѧ вї́емъ и тєрзл€емъ, прїїене, и по плόти сїг҃гл€емъ*⁴² всюдъ, сѡ сїг҃м€, и въ мѣдлныѧ*⁴³ рїзы ѡдѣвл€емъ, не ѿреклъ сѧ въ мѣчнїхъ христоўа ежтвениаго имене: тѣмже и оўблаженъ сѧ такъ спрадалеци доблественнѣйшии, такъ ладаманти твердыи, [и] такъ мѣнниковъ сопрапозитници.

Благословъ ѡстровъ мїрскѹе и временное, и плоти сладострѣлъ ѿбнинаваѧ, оудалилъ сѧ сѧ въ пустынѹ, очи: тѣмже и сѹгѹ въ вѣнѣца исплетенъ христоўа, мѣничество и спраданїѧ, тѣмже наꙗ поминаи въ мѣтвахъ твоихъ, требогате, вѣриши твою спраданїѧ почитующи, приснопамати.

Слава, гласъ є:

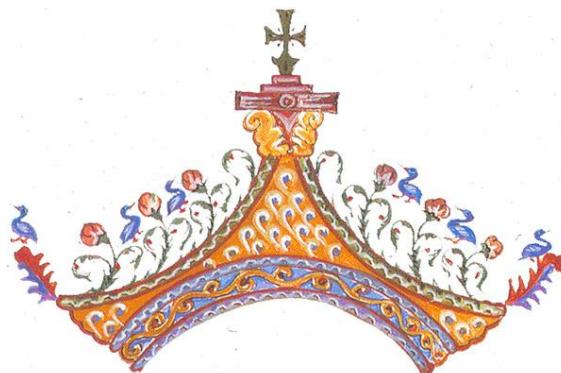
На колесници добродѣтелей вѣдъ, по вѣздѣ шестивѣль, къ нѣнѣй высоцѣ гонѧ*⁴⁴ востекла сѧ, премѣдрю ѿвѣргла сѧ непостоальнныѧ долгтекѣщѹ слава. тѣмже и со агглы водворлєши, блаженне, свѣтла созерцѧ блаженниѧ тѣлъ, предстоѧ ѿ наꙗ прилагожи и молѧ непрестанно ѿ вѣриши созершайющи твою память.

И наимѣ, бѣнъ, гласъ тойже:

Спѣши ѿ рабы твою, бѣнъ, такъ по вѣзѣ и по тебѣ прибегл€емъ, такъ нерѣшимѣй спѣни и предстательствъ.

НА ЛІТУРГІИ.

Слава всѧ спітельскимъ.*⁴⁵

^{42*} правилније: сїг҃жемъ.

^{43*} моја измена, а у изворнику: мѣдлныѧ.

^{44*} моја измена, а у изворнику погрешно: гонѧчи.

^{45*} моја измена, а у изворнику: Аѣлъ и єнлие и причастенъ: пѣсаны [мѣдь] ѿктоѡрїа въ ѿс-й днень.

СЛУЖБА СЩЕННОМЧНИКУ ЄРАЗМУ ОХРІДСКОМУ,

ПОЕМАЛ МЦА ІУНІА, ВО І-И ДЕНЬ.*⁴⁶

[Твореніе прпенаго мајма грека (1509).]

НА ВЕЧЕРНІ.

На Гді, во ўважахъ: ставимъ стихівъ 5: и поемъ стихіи подібні гласа [Октоиха], и г стомъ єразмъ, гласъ 5.

Пс: Неныхъ чиниівъ:

Добродітелей вмістілище, істочникъ чудесъ, архіерейська слава,
страдальцевъ доброта, єразмъ вітченний, всіхъ нась вірніхъ
созва. согласношошесѧ, всеєктглагю тогѡ памѧть совершиимъ.

Страдальческимъ терпініемъ, многокозненіаго сокрушиивъ, тѣчами
кровей ѡрошавши хрітобъ црковь, и вітченными плетеними
всемъдривъхъ догматовъ твоїхъ єресей ловитъ ѿгоніяши, во блгочїніи
сохранѧл вірнія.

Архіерейська красто, страдальцевъ доброто, блгочїніївъхъ догматовъ
страже н兹вєстнїй, точніе нсцблєнїй, хрітобъ
подражателю, сїеннїйше єразме, доистохвальню памѧть твою вірні
совершашющиихъ сохраний.

Слава, гласъ 5:

Нако блгть чудесъ съ нбсє воспрїемъ, и лестъ ѹдальскѹ догматы
ѡблічнївъ, архіерейська слава єсн и похвалла, сїенномчннче єразме, и
всіхъ ѡцїевъ оўченїј ѕєразз, дерзновенїе нмѣжай къ бгѹ, тогѡ моли
спітисѧ душамъ нашымъ.*⁴⁷

^{46*} превод са старогрчког на цсл [Наталије Бахареве](#) (уступљен нам од о. Максима Е. Пљакина (Саратов, РФ), после преводиочевог разрешења), мој пренос из гражданског у цсл фонт, и превод фуснота са руског на србски.

^{47*} овај Богородичан у грчком Октоиху се налази на „Господи воззвах“ уторка, 6 гласа. (В цсл. – овде сасвим друге стихире).

И нынѣ, бѣенъ, гласъ тойже.

Пс: Био ѿложивше:

Овразъ гнѣва єсть паматозлобіе и гѣростъ, гнѣва іавленіе, имиже и досажденій иноплеменницы дѣрзкѡ скачутъ ѿстъ ѿкаинныхъ, тѣмъ творѧщіи творѧщіе побѣннаго Гню геенскомъ, тѣкѡ речено єсть. тѣмже, дѣшѣ, бодрствѣши, бѣжѣ гѣростъ людъя, гнѣва, злобы и досажденія, и всакаго словоиннаго нахожденія, бѣю вопиющи: вѣщіе моѧ, спаси мѧ.*48

Или: Крестобѣенъ:*

Свѣтлѣвы сѣдомъ смертоносныи сѣднитиа тѧ, сїе, ѿсѣдніша, тѣкѡ сѣднія поглавивше на сѣдніи, мѣртвыя сѣдлщиаго и живыя, спасе, и пѣлатъ предстѣвиша тѧ, и ѿсѣдлѧютъ прѣждѣ сѣда, оубы! веззаконніи: и виждъ, и оумѣвлѧюся, и соудѣждѧюся, гдѣ. тѣмже и оумрѣти предпочитаю, не же жити, въ воздыханіихъ, бѣа волїаше, сданне многомѣтнве.*50

На УТРЕНИ.

Канѡнъ стомъ, [везъ надписанія], гласъ А:

Пѣснь А. Ірмогъ:

Моря чесмнѹ [пачинѹ, не влажными стопами, дреяній прѣшешествовавъ иль, крестообразными маштевыми рѣкама амаликовѹ силь въ пастыни побѣдилъ єсть].

Свѣтлое торжество, возїѧвшє, празднолюбцы всѣ
созывавше на пропезъ бѣгственѹ. Спрѣтолѣпиш*51 бо прѣтъ ицибленій дарованія.

48 у грчком Октоику дана аскетичка стихира јавља се Богородичаном на „Господи возвзах“ у понедељак увече 6. гласа. А у руском Октоику Богородичан, као и све стихире на Господи возвзах су друге (а ја сам мислила, да је Октоих преведен један на један!).

49 овај Крестобогородичан се налази у грч. бсл. књигама као Крестобогородичан у ср. веч. 6. гласа. У цсл се не налази.

50 ова стихира се даје у неким грч. службама (4 нов., 6 нов.) као Крестобогородичан. У руским службама се не налази (ја нисам нашла).

51 Страстолепно – буквальни превод. Но ова реч се никде не среће. Варијанта: по страданием. Или: подобно страдањима (Зор.А.Ст.).

Ка́племи страдальческихъ кроевъ твоихъ міръ возвеселѧши, сїе,
оўкрайплюцимъ источникомъ дахъ, срастворѧши
тайнственійша, съенинолбѣтлю єръзме: тѣмже [тѣ] вси величаемъ.

Искрами дхобными вспламенѧемъ, славне єръзме, плотскихъ
похорѣній кромѣ, и послышливъ бывъ гласъ ежю, всеспѣнне, на
подвигъ правошествовалъ си. Бченъ:

Едина престественна заченіяла христъ гда, чтиомъ ѿбраズъ твоемъ,
претѣлъ, покланѧющыѧ сѧ и ѿ всакиј тли извѣни, мѣтвами
твоими.

Пѣсни Г. Імбоз:

Беселитса ѿ тебѣ [циковъ твоя, христъ, зовѣши: ты моя крѣпость,
гдѣ, и прибежище, и оутверждение].

Душа ѿбразыша дѣлательными добродѣтельми твоими новаго тѣ
христосъ вѣѣмъ показа, съенинолѣпнѣйше єръзме.

Ты, єче, ежтвенное оукрашеніе, тѣкъ ларынъ ѿ бга кидаръ и подиръ
приѣлъ си, красноозрачнѣйше єръзме.

Ты тѣкоже мелхиседекъ по чину⁵² іерей былъ си и ѿспѣніј блгтию,
лаглоозрачнѣйше єръзме.

Оцѣа та тайнственаго народа блгоразѣмномъ христосъ показа, тѣкъ
лѣвралма тѣзбикамъ, доспѣлѣннѣйше єръзме. Бченъ:

Ты си єдина ѿщимъ на земли таже паче естества блгихъ ходатица,
мѣни ежю, былъ си. тѣмъ ти, радиосъ, копиѣмъ.⁵³

Сѣдаленъ, гласъ д.

По: Иакъ добла въ мѣницихъ:

Рача мѣдрѣйшаго недѣгѹющыимъ показа христосъ тѣ, блженне, ежтєю
блгтию. всакъ бо притека[и] къ покровъ твоемъ, єръзме
бгопрѣлтие, искѣлѣніј стрѣтъ невидимо прѣемлетъ. тѣмже вси
восхвалемъ дѣбеліј подвиги, тажеже понеслизъ си вѣрою, и бѣни, славне.

^{52*} ср. Пс. 109,4 и Јевр. 5,6; 5,10; 6,20; 7,11; 7,17; 7,21.

^{53*} Последња реч „вопием“ (взываєм) уместо приносим (προσάγομεν) разликује дану стихиру од оне у Октоиху, глас 4, недеља, Богородичан воскр. канона на Јутрењу. С крајем „вопием“ (или: взываєм, зовем) сусреће се у Минејима.

Слаба, и наинѣ, вѣченѣ, гласъ тойже:

Икош мѧтвѹ нєдѹпáющѹ и мольбѹ пребывáющѹ и мѹци, преѹглак, ко
гѹдѹ, напасти оѹспи, виљни оѹкроти фкалии моеѧ дѹши, и ви
скорби сѹщее сѹце моѧ оѹпќеши, фтроковице, молю тѧ, и ѿблѹгти оѹмз
мои, иако да достоинѡ тѧ прославлю.*⁵⁴

Или: Кртогвѣнѣ:

На кртгѣ тѧ распростерта[го] и гвоздьми пригвождаема[го], и ви
рееро копиимо оѹзвалкема[го] Зрлци мти твоѧ, ридиѹци,
вопїлше: Оѹбы, чадо возлюбленное, како тѧ сонца беззаконный
оѹмергви, жизнь сѹщимо во ѿдѣ подаѹща[го]. Но востани скорш,
радостотвори, иже возлюбилъ Госп.[55]

Пѣсни д. Ірмосъ:

Вознесена тѧ виђевши [црковь на кртгѣ, сїнцие прѣное, ста ви чинѣ
своимо, достоинѡ взываши: слава сиље твоей, гдї].

Цѣлигтела тѧ мѹдрѣйша[го] нєдѹгѹщимо иисус подаде, и вѣлил
предстапела востхалющимо тѧ, бѓопрѣлтие ѣрѣзме, твѣрдаго
ради тєрпѣнїја твоегѡ.

Сострадателнѣйшаго спаситела тѧ ви бѣдах и крѣпкаго
поборника, ѡче, спрѣждѹщимо гдѣ показа, бѓоносе ѣрѣзме,
славных ради браней твоих.

Агглшвѣ тѧ собесѣдника ви вишиних и цртвїл своею славного
наслѣдника гдѣ показа, бѓозвание ѣрѣзме, тїнаго ради спраданїја
твоегѡ.

Блженинѣйшаго цркве свѣтѣльника и сїнцие славное тѧ христос по
достоинїю мірѹ гави, бѓодѹдне*⁵⁶ ѣрѣзме. тїмже радиѹщесла,
востхевлемо тѧ.

Бѣнѣ:

Икош вѣчесловѹци, дѣо, тварьми и вѣрныхи ѿхранюци, лгари
и исчадїа сокрѹши мѧтвами твоими, ти бо Господи, преѹглак, спѣна и
привѣжище поѹщимо тѧ.

*⁵⁴ из Службе свт. Мелетију, архиеп. Антиохијском (12 фебр.), Богородичан на „Господи возввах“.

*⁵⁵ у грч. Октоиху ово је Крстобогородичан на Стиховије 4. гласа.

*⁵⁶ варијанта: бѓонзрлдне.

Пѣснь ҂. Ірмосъ:

Ты, гдї, мой, свѣтъ [въ міръ пришельцъ си, свѣтъ отъи, ѿбраціалъ извъ таинца невѣдѣнїа, вѣрою воспѣвашъ тѧ].

Деѳновенниѡ ѧдїю беззакониѹщаго посрамилъ си ты, єрѹме тайниче,*⁵⁷ синци իзливаемъ на славне *рѣмена твоѧ.*⁵⁸

Плоти твоей, Огнѣмъ горѧщей ѿ бѣнїа троствиѳмъ, єрѹме тайноಗָלְגוּלִיןִיכֶ, листиwyй погубляѧѧ, со єдиномысленными ѿгѡ.

Слѹжитель законныи, бѣзъ знаемый ты, єрѹме тайниче, свѣтоносеца ради*⁵⁹ когтами*⁶⁰ желѣзными радѹѧѧ посѣкаѧ си.

Сокрушиѧѧ твоѧ իаже ѿ тебѣ содѣлавшиисѧ, єрѹме тайниче, ՚айкѡ радостниѡ*⁶¹ прѣѧлъ си Огненное ѿмовенїе. **Бчено:**

Свѣше моленныи твоимъ ՚рабланы невидимыѧ*⁶² Огнь ѿдѣл, вѣ, на тебѣ во оѹповѣамъ ѿбенодъ воюемы.

Пѣснь ҂. Ірмосъ:

По жреѹти со глаголъ хваленїа, [гдї, цѣковъ вопиетъ ти, ѿ бѣсѣвасїл крѣве ѿчівшисѧ, ради мѣти ѿ рѣбръ твоихъ истекшему крѣвию].

Неврежденна ѿ пламене христосъ спасе, ՚акоже петръ, со храниѧ тѧ, во оѹтвержденїе многихъ падшихъ, преестественниѣ путьеводѧ тѧ, ՚игнє єрѹме.

Свидѣтель стражнѹмъ бысть чудеси ѿбвиштель рѣвностный, *тихъ въ прахъ претвориевъ,*⁶³ и Огурлiemъ*⁶⁴ искѹшенїй ѿбѣси тѧ, єрѹме.

Рѣле, ՚извѣщенъ ѿ бѣла, совершилъ си чудо, Огроха оѹмерша Ганастасіа воззвыгла си, ѿгоже со родитѣли и со всѣми домомъ прославтилъ си, єрѹме. **Бчено:**

^{57*} μυστηπολος – посвѣщен у таине.

^{58*} моја измена, а у изворнику: рѣмене твоѧ.

^{59*} овде не сасвим јасна употреба дат. пад. допушта и други превод: „яко светоносец, когтами ...“

^{60*} или: ногтами.

^{61*} сматрам да уместо „кара“ треба читати „хара“.

^{62*} сматрам да треба читати „невидимые“ вместо „невидимо“, што је смисленије.

^{63*} очигледно, хиљаде обраћених свештеномуч. Еразмом, казнивши их.

^{64*} моја измена, а у изворнику: Ожерлiemъ.

Погѹеніи імáнла из шѹмомъ^{*65} еѓоневѣстнаѧ, наслѣдїе твоє тїє
помечемъ погѹбнти хотл҃ца го, да вси согласиши չже радѹса твѣ
взыбáемъ.

Кондакъ, глаголъ Е.

Пѣ: Въ мѣтвахъ:

Въ вѣдáхъ теплѣйшаго Заступника, и проклымъ благопославленіяго
предстапелъ, ՚ѣрѣзма вси пѣсни почитимъ, тогѡ во свѣтлоноснаѧ
и всепресвѣтлаѧ память воззвѣаетъ зваться: гдѣ, слава твѣ.

Ікосъ [Пѣ: Оѹжини ми ՚ѣзбикъ]:

Какъ достойнъ вѣтвеннаго хвалами оѹвѣнчай єрѣзма, ненадѣнъ
свѣтъ и рѣзмомъ исполненъ скверны: фбаче іакъ сѧль и мамъ
словесе, глаголю: іакъ колико вселению животворитъ ілюциими лѹчами
гл҃ицѣ, толико еѓоносный безконечными тогѡ іллюстрии преображеніи
чудотворенъми, мѹчение скончавъ своею, ՚ѣже повелѣвалетъ пѣти: гдѣ,
слава твѣ.

Пѣсни З. Ірмосъ:

Въ пѣши ՚ѣраламстїи ՚ѣтроцы [персидстѣй, любовью благочестія паче,
нѣжели пламенемъ ѿпаллеми, взыбахъ: благвѣнъ ՚ѣи въ храмѣ славы
твоѧ, гдѣ].

Мѹжественъ іавилъ: ՚ѣи въ славыми трады и крѣтокъ, мѣниче,
іакъ вѣтия благти прнчестникъ бывъ: народомъ бо поѧ, рѣкли ՚ѣи:
благвѣнъ ՚ѣи въ храмѣ славы твоѧ, гдѣ.

Нже ѿ бѣзѹмїи нечестивыхъ мѣдь почитаемаѧ, іавилъ твѣ ради
постиж[д]еніе сѹдїи: возглашаше бо, єрѣзме: благвѣнъ ՚ѣи въ храмѣ
славы твоѧ, гдѣ.

Ты іавильшагосѧ ѿ бѣзѹшиагѡ^{*66} живаго ՚имѧ возглашаша,
и згонлєши влагти, погѹбл҃циагѡ^{*67} вониѹшиа: благвѣнъ ՚ѣи въ
храмѣ славы твоѧ, гдѣ.

Бченъ:

^{65*} ср. Пс 9,7.

^{66*} тј. идола.

^{67*} моja изменa, a у изворнику: погѹбл҃циагѡ.

Рѣзъ ѡгнедышилащю риѣзъ мѣдланъ нѣгъ ѿдѣлъ, мѣниче, рогоноснъ
ѣїбіе показа, и радланъ, вопїаше: блгвѣна єсі въ храмѣ славы
твоєа, гдн.*⁶⁸

Пѣснь І. Ірмосъ:

Рѣцѣ распростеръ [данійлъ, лѣвѣвъ зѣлнѣј въ робѣ златчѣ, ѡгненныю же
сілъ оўгасиша, добротѣтелю преподоблавшеса, блгочїлъ рачнители ѡпрацы,
взываше: блгвѣте, всѣ дѣла гдна, гдл].

III Умакицемъ приходите къ ѡгню, иже въ конебѣ, бжѣтвенныи
єрѣзъ, и тѣкъ на водѣ оўпокоенїя, прохладаємъ, тѣвлѧетъ
врагѣвъ попаленїе, хрѣтъ не вопїошихъ: блгвѣте, всѣ дѣла гдна, гдл.

Рѣнѣцъ блгтей ѿ бга, мѣдре, воспрѣлъ єсі спрадальчества ради, и
вѣнциеносецъ воспѣклъ єсі, тлѣнїе ѿвѣргъ, къ томъ, єгоже
возжелѣлъ єсі всегда, хрѣтъ, и вопїаше: блгвѣте, всѣ дѣла гдна, гдл.

Беззаконныи врагъ ѿ хрѣта оўжвленъ бысть, єгда оўзрѣ єрѣзъ
тѣзвами чтире залогенїе принесша[са], и зовѣща со мѣници
ишениими: пойте гдл всѣ тварь, и преображеніе во всѣ вѣки. **Бченъ:**

Избѣни наꙗ ѿ непрѣзни, чтилъ бгомѣни ненскѹбравчнаѧ, и врагѣвъ
нашихъ погуби, и въ конѣцъ потреби, да радостїю вопїемъ, любовию
зовѣши: блгвѣте, всѣ дѣла гдна, гдл.

Пѣснь ІІ. Ірмосъ:

Камень нерѣкоствѣнныи [ѿ нестѣкомыѧ горы тѣбѣ, дѣо, краєгольныи
ѡтѣчеса, хрѣтъ, соколѣпивый разностошлѧса єстесловѣ. тѣмъ
веселашеса, тл., б҆це, величаемъ].

Огль висевѣтлѣништїй, пожигаљи ѯдлоєзажители небрныѧ, ѿ
самагш слово ѿзардемъ, ишенинотайниниче, тѣвилса єсі, єрѣзъ
свѣтговодитель вѣлий достойниш вспѣвашимъ тл.

^{68*} унеколико необичан Богородичан, у ком се не спомиње Богородица, но има тему Боговоаплоћења. Самим својим постојањем овај Богородичан разјашњава сам епод „...в храме славы Твоја...“ (који има и другу варијанту: „Еже волити Тебе, святый...“, који није сасвим схватљив чисто граматички у слов. варијанти која се разилази са грч.)

Пникада медоточна лензречењиња, людема елгораздимымъ вјенимъ
вјерој и дѣлы јавленнији, елгораздимје всѣмъ ољаснији,
иџенитатиниче єразме, сегај ради тај вси величајемъ.

Сїлане живоносца подаји совершајуцимъ памјать твоју, појуцимъ тај
грбшнимъ, црквь сохрани незблемо, иџенитателю єразме, да
тај вси величајемъ.

Бчех:

Града, єгоже ојтвједија єси, предстапитељствомъ твојимъ, ѿ врагову
не порубија присија соблюдји небредијмо, дбо, мти цркви христа, да тај
вси соглашија, ѕ! вљаче, величајемъ.

На Хвалитех: стихији, гласъ ј.

По: Нѣніхъ чиновъ:

Любезнѣйшији⁶⁹ јавилса єси хриштъ, всензаше, вјено мѣдростъ
войстинија вспрѣлаз єси: сегај ради и вопрѣлаз єси хриштъ егъ, и со
елговѣстјемъ бесѣдовалаз єси мѣдрш, и ѿ вранија пициа тесије
принешајеска, в себљенне доспоглавије.

Стих: Ојстја прѣнагаш подчатаја премројти, и срци єгаш радимъ.*⁷⁰

Любезнѣйшији јавилса єси егъ, в себљенне, јако цркви єгаш
ашнователь сиј, до послиједнија концјевъ
землија елговѣстје хриштово возвѣшалај и јавлалај, и ко сејштъ возводај
јестинијѣшије.

Стих: Четија преда гдемъ смртја прѣнагаш єгаш.*⁷¹

Платијески простија, иџенитомчијче хриштова, страдальческија појвиги
подјаз єси, доблејственне: и чреја ѡбој вѣнеша прјемъ, во ѡбојах
ојкрашајемъ, * прајдје и болѣзнија страдальческија: * тјемје моли
јестинија нама.*⁷²

^{69*} грч. Еօασμιος – любезный (милый, возлюбленный).

^{70*} баш овакав стих, састављен из две строфе Псалтира, или два Прокимана у цсл. текстовима се нигде не сусреће.

^{71*} таква варијанта стиха сусреће се у грч. текстовима (изворна множина пребачена у једнину).

^{72*} текст стихире се скоро подудара са стихиром из Службе свештеномуч. Клименту 24. нов. (код нас 25., нов., а такође та иста стихира у неколико различитом преводу – у служби 23. јан.) и свештеномуч. Власију 11 фебр. (у цсл. Митеју – друга служба), има мање разлике и од ње, и од друге.

Άκολουθία Τερομάρτυρος ΕΡΑΣΜΟΥ ἐπ. Αχρίδος,

Ψαλλομένη τῇ 2α ḵουνίου

Ποίημα ἄγ. Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (1509)

Εἰσαγωγικά

Ἡ Άκολουθία αὐτή βρίσκεται στό ύπ' ἀριθμ. 198 χειρόγραφο τῆς Ιερᾶς Μονῆς Δοχειαρίου. Στόν πολυτελή τόμο τῆς «Παρουσίας» τῆς Μονῆς, ὁ λόγιος μοναχός Θεόκτιστος δημοσίευσε ἄρθρο περὶ τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς καὶ ἀνέφερε τό αὐτόγραφο κείμενο τοῦ Βατοπαιιδινοῦ Μοναχοῦ Μαξίμου Τριβώλη, γιά τήν Τερά Άκολουθία τοῦ Ἀγίου Εράσμου. Ο Ὄσιος συνέθεσε τήν Άκολουθία αὐτή τό 1509 στίς Καρυές τοῦ Ἀγίου Ὁρούς, ἐνασκούμενος στό Κελλί τοῦ Κωφοῦ.

Σημείωσις ἡμετέρα:

Ο Άκολουθία στήν σημερινή της μορφή, ἔχει δεχθεῖ ἐλάχιστες ἐπεμβάσεις τονικοῦ ἐνδιαφέροντος (γι' αὐτό καὶ προστέθηκε ἡ στήξη κατά τούς Καθηγητή Ἰω. Φουντούλη καὶ Πρωτ. Κων. Παπαγιάννη), ὡς καὶ τινα ἀβλεπτήματα τῶν ἀντιγραφέων, μέ πολύ σεβασμό πρός τόν ἄγιο ποιητή της (λόγω τῆς ἐμπειρίας μας τῆς ἀνασυνθέσεως τοῦ Κανόνος πρός τό Ἀγιο Πνεῦμα), καθώς καὶ στούς προγενεστέρως ἐπ' αὐτοῦ κοπιάσαντες.

Καθηγητής Ἀντ. Μάρκου

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Εἰς τό Κύριε ἐκέκραξα ἴστῶμεν στίχους στ' καὶ ψάλλομεν Στιχηρὰ
Προσόμοια γ' τοῦ Ἡχου (ἐκ τῆς Παρακλητικῆς) καὶ γ' τοῦ Ἅγιου
Ἐράσμου (ἐκ τῆς φυλλάδας τοῦ ἀγ. Μαξίμου).

Ἡχος α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Τῶν ἀρετῶν τὸ δοχεῖον,* ἡ τῶν θαυμάτων πηγή,* Αρχιερέων
κλέος,* Αθλητῶν ἡ τερπνότης,* Ἐρασμος ὁ θεῖος πάντας
ἡμᾶς,* τοὺς πιστοὺς συνεκάλεσεν,* χαρμονικῶς συνελθόντες τὴν
παμφαῆ,* τούτου μνήμην ἐκτελέσωμεν.

Αθλητικῇ καρτερίᾳ* τὸν πολυμήχανον,* καταβαλὼν τοῖς
ὅμβροις,* τῶν αἵμάτων ἀρδεύεις,* Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν* καὶ
θείαις πλοκαῖς,* τῶν πανσόφων δογμάτων σου,* τοὺς τῶν αἰρέσεων
θῆρας ἀποσοβεῖς,* ἐν εὔσεβείᾳ συντηρῶν τοὺς πιστούς.

Αρχιερέων τερπνότης,* τῶν Αθλητῶν καλλονή,* τῶν εὔσεβῶν
δογμάτων,* ἀκριβέστατος φύλαξ,* βρύσις ιαμάτων, Χριστοῦ
μιμητά,* ἵερώτατε Ἐρασμε,* τὴν ἀξιέπαινον μνήμην σου τοὺς
πιστῶς* ἐκτελοῦντας περιφύλαττε.

Δόξα. ቙χος πλ. β'.

Ως τὴν χάριν τῶν θαυμάτων* οὐρανόθεν κομισάμενος* καὶ τὴν
πλάνην τῶν εἰδώλων* στηλιτεύσας ἐν τοῖς δόγμασιν,*
Αρχιερέων ὑπάρχεις δόξα τε καὶ καύχημα,* Ιερομάρτυς Ἐρασμε* καὶ
πάντων τῶν Πατέρων* διδασκαλίας ὑπόδειγμα.* παρόησίαν ἔχων
πρὸς Θεόν,* Αὐτὸν ἱκέτευε* σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ὄλην ἀποθέμενοι.

Σύμβολον ὀργῆς ἐστί* μνησικακία θυμός τε,* τῆς ὀργῆς
ἔμφάνεια,* δι' ᾧν καὶ τῶν ὕβρεων τὰ ἀλλόκοτα,* ἀναιδῶς
ἄλλονται,* τοῦ οἰκτροῦ στόματος,* τὸν ἐν τούτοις ἐνεργούμενον*
ποιοῦντες ἔνοχον,* πυρὸς τῆς γεέννης, ὡς γέγραπται* διὸ ψυχὴ
γρηγόρησον,* φεῦγε τὸν θυμὸν τὸν πικρόν,* ὀργὴν, μῆνιν καὶ ὕβριν*
καὶ πᾶσαν τὴν δυσώδη ἐκδρομήν,* τῇ Θεοτόκῳ κραυγάζουσα.*
Δέσποινά μου σῶσόν με.

”Η Σταυροθεοτοκίον ὅμοιον.

Kρίσιν Ἰσραὴλ κριταί,* θανατηφόρον κριθῆναι,* Σὲ γίε κατέκριναν,* ώς κριτόν σε στήσαντες* ἐπὶ βήματος,* τὸν νεκροὺς κρίνοντα* καὶ τοὺς ζῶντας, Σῶτερ,* καὶ Πιλάτῳ παριστῶσί σε* καὶ κατακρίνουσι,* πρὸ τῆς δίκης φεῦ! οἱ παράνομοι* καὶ βλέπουσα τιτρώσκομαι* καὶ συγκατακρίνομαι, Κύριε.* ὅθεν καὶ προκρίνω,* θανεῖν ὑπὲρ τὸ ζῆν ἐν στεναγμοῖς,* ἡ Θεοτόκος ἐκραύγαζε,* μόνε Πολυέλεε.

ΟΡΘΡΟΣ

Ο Κανὼν τοῦ Αγίου (ἄνευ στίξεως).

Ωιδὴ α'. Ἡχος δ'. Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον.

Eράσμου ἡ παμφαὴς πανήγυρις, ἐξανατείλασα, τοὺς φιλεόρτους πάντας συγκαλεῖ, εἰς ἐστίασιν ἐνθεον· ἀθλοπρεπῶς γὰρ εἴληφε τῶν ἱαμάτων τὰ χαρίσματα.

Pανίσιν ἀθλητικῶν αἵμάτων σου, εὐφραίνεις κόσμον Ἀγιε, τῇ ὁρστικῇ τοῦ Πνεύματος πηγῇ, συγκραθεὶς μυστικώτατα, ιεροφάντορ Ἔρασμε, διόπερ πάντες γεραίρομεν.

Sπινθῆρσι πνευματικοῖς πυρούμενος, ἐνδοξε Ἔρασμε, τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἐκτός, γεγονῶς καὶ ὑπήκοος, Θεοῦ φωνὴ πανίερε, πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐθυδρόμησας.

Θεοτοκίον.

Hμόνη ὑπερφυῶς κυήσασα, Χριστὸν τὸν Κύριον, τοὺς τὴν σεπτὴν εἰκόνα Σου σεμνή, προσκυνοῦντας περίσωζε, καὶ ἐκ παντοίας λύτρωσαι, διαφθορᾶς ταῖς ἰκεσίαις Σου.

Ωιδὴ γ'. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Mωσέα συμβολικῶς, ταῖς πρακτικαῖς σου ἀρεταῖς νέον σέ, πᾶσι Χριστὸς ἔδειξεν, ιεροπρεπέστατε Ἔρασμε.

Sὺ θείαν Πάτερ στολήν, ώς Άαρὼν παρὰ Θεοῦ κίδαριν, καὶ τὸν ποδήρη δέδεξαι, ὥραιομορφώτατε Ἔρασμε.

Sὺ ὡσπερ Μελχισεδέκ, κατὰ τὴν τάξιν Ιερεὺς γέγονας, ἀγιασμοῦ χάριτι, ἀγγελομορφώτατε Ἔρασμε.

Πατέρα σὲ μυστικόν, λαῶ εὐγνώμονι Χριστὸς ἔδειξεν, ὡς Ἀβραὰμ
ἔθνεσιν, ἀξιομακάριστε Ἐρασμε.

Θεοτοκίον.

Σὺ μόνη τοῖς ἐπὶ γῆς, τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν πρόξενος, Μήτηρ
Θεοῦ γέγονας· ὅθεν Σοὶ τὸ χαῖρε κραυγάζομεν.

Κάθισμα. Ἡχος δ'. Ως γενναῖον ἐν Μάρτυσιν.

Τατῆρα σοφώτατον,* τοῖς νοσοῦσιν ἀνέδειξεν,* ὁ Χριστὸς σὲ
μάκαρ τῇ θείᾳ χάριτι* πᾶς γὰρ προστρέχων τῇ σκέπῃ σου,*
θεόληπτε Ἐρασμε,* τὰς ἰάσεις τῶν παθῶν,* ἀοράτως κομίζεται·* ὅθεν
ἄπαντες* εὐφημοῦμεν ἀγῶνας τούς γενναίους,* οὓς ὑπήνεγκας ἐν
πίστει* καὶ τὰ παλαίσματα, ἔνδοξε. **Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.**

Ως πρεσβείαν ἀκοίμητον* καὶ παράκλησιν ἔμμονον,*
κεκτημένη Πάναγνε, πρὸς τὸν Κύριον,* τοὺς πειρασμοὺς
κατακοίμισον,* τὰ κύματα πράϋνον* τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς* καὶ ἐν
θλίψει ὑπάρχουσαν,* τὴν καρδίαν μου,* παρακάλεσον Κόρη, δυσωπῶ
Σε* καὶ χαρίτωσον τὸν νοῦν μου,* ὅπως ἀξίως δοξάζω Σε.

Ἡ Σταυροθεοτοκίον.

Ἐν σταυρῷ Σε τεινόμενον* καὶ τοῖς ἥλοις πηγνύμενον* καὶ
πλευρὰν τῇ λόγχῃ Σε τιτρωσκόμενον,* κατανοοῦσα ἡ Μήτηρ
Σου,* θρηνοῦσα ἐκραύγαζεν·* οἷμοι Τέκνον ποθεινόν,* πῶς Σε δῆμος
ὁ ἄνομος* ἐθανάτωσε,* τὸν ζωὴν τοῖς ἐν ἀδῃ χορηγοῦντα;* ἀλλ'
ἀνάστηθι συντόμως,* χαροποιῶν οὓς ἡγαπησας.

Ωιδὴ δ'. Ἐπαρθέντα Σὲ ἴδοῦσα.

Τατῆρα σὲ σοφώτατον τοῖς νοσοῦσιν, ὁ Ἰησοῦς παρέσχεν, καὶ
μέγαν προστάτην, τοῖς ἀνευφημοῦσί σε, θεόληπτε Ἐρασμε, διὰ
τὴν στεφόραν καρτερίαν σου.

Συμπαθέστατον σωτῆρα σε ἐν ἀνάγκαις, καὶ κραταιὸν
ὑπέρομαχον, Πάτερ θλιβομένων, Κύριος ἀνέδειξεν, θεοφόρε
Ἐρασμε, διὰ τὰ φαιδρά σου παλαίσματα.

Τῶν Ἀγγέλων σὲ συνόμιλον ἐν ὑψίστοις, καὶ τῆς οἰκείας
βασιλείας, φαιδρὸν κληρονόμον, δείκνυσιν ὁ Κύριος, θεόκλητε
Ἐρασμε, διὰ τὴν τιμίαν σου ἀθλησιν.

Ολβιώτατον λαμπτῆρα τῆς Ἑκκλησίας, καὶ φαεινὸν σὲ ἥλιον,
Χριστὸς ἐπαξίως τῷ κόσμῳ ἀνέδειξε, θεάρεστε Ἐρασμε· ὅθεν
γηθοσύνως ὑμνοῦμέν σε.

Θεοτοκίον.

Ως δεσπόζουσα Παρθένε τῶν ποιημάτων, καὶ τοὺς πιστοὺς φυλάττουσα, τὸ θρέμμα τῆς Ἀγαρ, ἀνελε πρεσβείαις Σου, ὑπάρχεις γὰρ Ἀχραντε, τεῖχος καὶ λιμὴν τοῖς ὑμνοῦσί Σε.

Ωιδὴ ε'. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Ιταμῶς δικαστὴν ἀνομοῦντα κατήσχυνας, σὺ Ἐρασμε μυστηπόλε, χεόμενος μολύβδῳ τὰ φαιδρά σου μετάφρενα.

Σοῦ βλύσασα ἡ σάρξ, ταῖς τῶν βάκλων αἰκίσεσι, φῶς Ἐρασμε μυστολέκτα, ἀμανροῦται ὁ πλάνος, σὺν τοῖς αὐτοῦ ὄμόφροσιν.

Ἐννομος λειτουργός, τοῦ Θεοῦ γιγνωσκόμενος, σὺ Ἐρασμε μυστηπόλε, σελασφόρῳ σιδήροις τοῖς ὅνυξι γεγηθώς κατετέτμησο.

Ρήγνυται ὁ ἔχθρός, ἐπὶ σοὶ οἵς εἰργάσατα, ὡς Ἐρασμε μυστηπόλε, ὡς τῇ κάρᾳ ἐδέξω, τὸ πυρφόρον περίχυμα.

Θεοτοκίον.

Ὑπερθεν Σαῖς λιταῖς, ἀοράτως τοὺς Ἀραβας, πῦρ ἔδεται Θεοτόκε, ἐπὶ Σοὶ γάρ πεποίθαμεν, πάντοθεν πολεμούμενοι.

Ωιδὴ στ'. Θύσω Σοι μετὰ φωνῆς.

Ἄτρωτον ἐκ τῆς φθορᾶς Χριστὸς διεσώσατο, καθάπερ Πέτρον τηρῶν σε, εἰς πολλῶν ἀνόρθωσιν πεπτωκότων, παραδόξως καθοδηγῶν σε τίμιε Ἐρασμε.

Σύντρομος, τῷ παραδόξῳ γέγονε τέρατι, ὁ σοβαρὸς δικολόγος· τὰς γὰρ εἰς κόνιν ἐναλλαγήσας, καὶ τὰ κλοῖα τῶν πειρασμῶν ἔώρα σοι Ἐρασμε.

Μέγιστον, χρηματισθεὶς ὑπὸ Θεοῦ τετέλεκας, θαῦμα· θανέντα γὰρ παῖδα τοῦ Ἀναστασίου ἥγειρας· ὅνπερ, σὺν γονεῦσι, καὶ πανοικεῖ ἐφώτισας Ἐρασμε.

Θεοτοκίον.

Ὕλεσον τὸν Ἰσμαὴλ μετ' ἥχου Θεόνυμφε, τὴν κληρουχίαν Σου ταύτην, ἀνελεῖν βουλόμενον ἐν μαχαίρᾳ, ἵνα πάντες χαρμονικῶς, τὸ χαῖρέ Σοι κράζωμεν.

Κοντάκιον. Ἡχος β'. Τὴν ἐν πρεσβείαις.

Τὸν ἐν κινδύνοις θερμώτατον ἀντιλήπτορα, καὶ τοῖς αἰτοῦσιν εὐεπήκοον προστάτην, Ἐρασμον πάντες ὅμνοις τιμήσωμεν· τούτου γὰρ ἡ φωσφόρος καὶ πανυπέρλαμπρος μνήμη, ἐγείρει κράζειν· Κύριε δόξα Σοι.

Ο Οἶκος. Τράνωσόν μου.

Πῶς ἵκανῶς τὸν θεῖον ἐπαίνοις καταστέψω Ἐρασμον, ἀμαθέστατος ὃν καὶ όγύπου πλήρης τὰς φρένας; ὅμως ὡς ἔχω λόγων ἰσχύος, λέγω ὅτι ἐφ' ὅσον τὴν οἰκουμένην ζωογονεῖ ταῖς φαειναῖς ἀκτῖσιν ὁ ἥλιος, τοσοῦτον ὁ θεοφόρος ταῖς ἀπείροις αὐτὸν περιέλαμψε θαυματουργίαις, μαρτύριον ἡνυκώς δς καὶ κράζειν προτρέπεται· Κύριε δόξα Σοι.

Συναξάριον.

Τῇ Β' τοῦ αὐτοῦ μηνός, μνήμη τοῦ Ἅγιου Ιερομάρτυρος Ἐράσμου, τοῦ ἐν Χερμελίᾳ τῆς Αχρίδος.

Ἐρασμον ἀθλήσαντα σοῦ Σῶτερ χάριν,
ἐρασμίως τρέχοντα εἰς πόλον δέχου.

Δευτερή βιοτῆς ἀπὸ γαίης ἐπτάτο θεῖος Ἐρασμος.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, αἱ διὰ τοῦ Ἅγιου Ἐράσμου, πιστεύσασαι τῷ Χριστῷ εἴκοσι χιλιάδες, ξίφει τελειοῦνται.

Κάρας Ἀθλητῶν τὰς ξίφει τετμημένας,
Εὔρης πεσόντων χιλιάδας δὶς δέκα.

Ταῖς αὐτῶν Ἅγιαις πρεσβείαις Χριστὲ ὁ Θεός, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Ωιδὴ ζ'. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Ἄλκιμος ὥφθης, τοῖς παγκλέεσι κόποις καὶ προσηνής, Μάρτυς, ὡς τῆς θείας χάριτος μετασχών· τοῖς λαοῖς γὰρ ψάλλων ἔφασκες· Εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Οὐξ ἀνοίας, τῶν δυσσεβῶν χαλκὸς τιμώμενος, ὥφθη διὰ σοῦ αἰσχύνη τῷ δικαστῇ· ἀνεκήρυττες γὰρ Ἐρασμε· Εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Σὺ τὸν φανέντα, ἐκ τοῦ ἀψύχου ἔμπνουν δοάκοντα, Μάρτυς ἑκβοῶν ἐλαύνεις προστακτικῶς, ἀνελόντα κραυγάζοντας· Εὐλογημένος εῖ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Θεοτοκίον.

Πυρίπνουν χλαιῖναν, ἀμφιεσθεὶς γυμνὸν χαλκότευκτον, Μάρτυς δοσοβόλον ἔδειξας παρευθύς, καὶ ἐβόας ἀγαλλόμενος· Εὐλογημένος εῖ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης Σου Κύριε.

Ωιδὴ η'. Χεῖρας ἐκπετάσας.

Ποιζοῦντι προσάγεται πυρί, τῷ ἐν τῷ λέβητι, ὁ θεῖος Ἐρασμος, ἐπὶ τοῦ ὄντος ὥσπερ δέ, ἀναπαύσεως ψυχούμενος, δείκνυσιν ἔκκαυμα ἔχθρῶν, τῶν μὴ κραζόντων Χριστῷ· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Στέφανον χαρίτων ἐκ Θεοῦ, σοφὲ ἀπείληφας, διὰ ἀθλήσεως, καὶ στεφανίτης ἀνέδραμες, τὴν φθορὰν ἀποσεισάμενος, πρὸς Ὁν ἐπόθησας ἀεὶ Χριστὸν καὶ ἔκραζες· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Τέτρωται παράνομος ἔχθρος, Χριστῷ τὸν Ἐρασμον, ὡς ἐθεάσατο, δι' αἰκισμῶν τίμιον σφάγιον, προσαχθέντα καὶ κραυγάζοντα, μετὰ Μαρτύρων ἴερῶν· ύμνεῖτε τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις, καὶ ὑπερψυχοῦτε εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Λύτρωσαι ἡμᾶς τῶν δυσχερῶν, ἀγνὴ Μητρόθεε, καὶ Ἀπειρόγαμε, καὶ τοὺς ἔχθρους ἡμᾶς ὠλεσον, καὶ εἰς τέλος ἔξαφάνισον, ἵνα βιωμεν ἐν χαρᾶ, πόθῳ κραυγάζοντες· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Ωιδὴ θ'. Λίθος ἀχειρότμητος.

Ἄνθραξ παμφαέστατος φλέγων, τοὺς ἀπειθεῖς εἰδωλολάτρας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου αὐγασθείς, ἴερομύστα πέφηνας Ἐρασμε, φωταγωγός τε μέγιστος, τοῖς ἐπαξίως ἀνυμνοῦσί σε.

Τέτηξ μελωδὸς τῶν ἀρρένων, λαῶ εὐγνώμονι καὶ θείῳ, πίστει διὰ πράξεως δειχθείς, θεογνωσίαν πᾶσιν ἐτράνωσας, ίερομύστα Ἐρασμε, διὸ σὲ πάντες μεγαλύνομεν.

Σέλας ζωηφόρου παράσχου, τοῖς ἐκτελοῦσί σου τὴν μνήμην, σοὶς ὑμνηταῖς ἀμαρτωλοῖς, τὴν Ἐκκλησίαν φρούρει ἀκράδαντον, ίεροφάντορ Ἐρασμε, ἵνα σὲ πάντες μεγαλύνωμεν.

Θεοτοκίον.

Ὅνπερ ἐστερέωσας Πόλιν, πρεσβευτικῶς πρὸς πολεμίους, τήρησον ἀλώβητον ἀεί, Παρθενομῆτορ τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ, χαρμονικῶς ὡς Δέσποινα, ὅπως Σὲ πάντες μεγαλύνωμεν.

Εἰς τὸν Στίχον τῶν Αἴνων. Ἡχος α'.

Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Ἐρασμιώτατος ὥφθης* Χριστοῦ πανάριστε,* τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν,* ἔχρημάτισας ὄντως* διὸ καὶ ἀνεβόας Χριστῷ τῷ Θεῷ* καὶ εὐαγγελίοις ὡμίλεις σαφῶς* καὶ ἐκ κοράκων ἐπέμπετο σοὶ τροφή,* παμμάκαρ ἀξιάγαστε.

Στ. Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ σύνεσιν.

Ἐρασμιώτατος ὥφθης* Θεῷ πανόλβιε,* ὡς τῆς Αὐτοῦ ὑπάρχων,* Ἐκκλησίας δομήτωρ,* μέχρι τῶν ἐσχάτων τερμάτων τῆς γῆς,* τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον* ἀνακηρύγτων καὶ φαίνων καὶ πρὸς τὸ φῶς,* ἐπανάγων ἀληθέστατα.

Στ. Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τοῦ Οσίου Αὐτοῦ.

Ποιμαντικῶς διαπρέψας* ίερομάρτυρ Χριστοῦ,* ἀθλητικοὺς ἀγῶνας,* ὑπομείνας γενναίως* καὶ δι' ἀμφοτέρων στέφος λαβών,* ἐν ἑκατέροις κοσμούμενος* δικαιοσύνῃ καὶ πόνοις ἀθλητικοῖς.* διὸ πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Приложение А:⁷³

Бо смирилъ Спасъ соне разъ
спасиюща сопѣхъ стѣлѣ агіа ванъ
твои дніи наумъ въ отъхъ
той умъ разъ съ велими
дліи твои тѣ умъ съ земли
въ прѣпѣ аистѣ олути та прѣстѣ
Крестоносца по гробъ тво
то зѣлѣ съ молацъ по гробѣ
сълѣ дѣлъ съре ось настано
съ мѣлѣ съ Сиромицѣ въ ти
и въ пурѣ и въ пурѣ Гали
нишъ пѣ съ и прию пѣ
прѣглѣ въ гиленитѣ съ рѣ
съ оушиши бокъ аистѣ олути
дѣлѣ дѣлѣнии дѣлѣнии и съ
кысарѣши въ оголине тѣлѣ
Европы и смири съ вѣтѣ
дліи тѣлѣ и смири съ вѣтѣ
въ сна съ вѣтѣнии съ вѣтѣнии
Сулик шай
тѣлѣ тѣ въ фалѣ съ вѣтѣнии
при дѣлѣ и смири въ пурѣ съ рѣ
съ лѣбѣ съ рѣ съ Федору
дѣлѣ тѣлѣ тѣлѣ тѣлѣ
ЛІЮНІЛІИ
Да и да тѣлѣ съ апоющи
тѣлѣ да съ съ съ съ съ съ
Ерлѣда лихнѣи съ съ съ
бѣрѣ съ съ съ съ съ съ
съ съ съ съ съ съ съ съ

^{73*} изворник: Минея праздничная, 1435 г. чува се у Националној библиотеци „Св. Кирила и Методија“ (Софија, Бугарска), ознака рукописа: НБКМ 122. Служба на л. 243об. - 246.

Ароуты плодышиче ѿ ерѣтіе,
пѣсочную пашою яко агель при-
надал. А тафлоубъ именитю
въ спасиць не побист. Въ съдѣлѣ
паш спасиць вѣсѣроукъ и пынѣ
рѣзкошнѣе вѣсѣрѣзидѣ
и паша прѣстое. Кѣи паша вѣсѣ
съ агельинъ пестрѣзидомъ сѣнѣ

и чюдованісъ съ вѣрѣ ѿхъ
Ли придо съ вѣто вѣликие, при-
и даша хъбо петъориціи съ лице-
ми и съ вѣтвами гардии всего
мира прославиша. Господи же лон
искою приборщиа. и чудилиши
шь бене, та и вѣнъ гливиющиа,
пагрѣвайи и вышища. и въ оль-
зине ищѣльюца. отъвѣтъ ро-
мани Болгару. спеты душъ пше-

Три вѣтнамъ
зара злы вѣжнене ѿгратицъ вѣко
іапуе пахацѣйн вѣго злора про
са вѣти поу спасицъ просвѣщите
и црквѣ иерасе хвац нѣмѣбѣтъ
стяльть пѣваницъ рѣхъ и чюсодю

пра възгавие твъдите ил
и леги пра съвѣти Задачи плашео
твънди фитоди ги Елдесе естие
И въ Малъко Дълъ на
вътрешъ пръзки сътхъ съвъ
нѣй въшъ настмъръ и пътъ съвъ
въроумнина Фара ѿ па погроухъ.

Тропарь сиенский Гарлафын прославь
щесь - паче спасца Благодати - Его
Христо вспомын словесий - Сиене
столо - И все го чадра прослави
твъ благости и да лю ѿчи Его славе -
Именем прославьши твою макаю
щую - **П**арталинговою архею -
прославьши - паче спасца Благодати -
герояне сиходельнии и заслуги
псю то прослави те - Триневствла
дни гарлафын - и прѣти вѣчныи
прого не - и волеи сиене цѣльни -
столо Елмаджини Эраджин -
Почестыни виселки - приимато
ще петроходи флоу ѿ Гаврило - и на
съисла озбиста - лаучами про
свѣщающа - и всоу виселкию
прѣставлѣо очираница - Его
Христо вспомын словесий - Имя
тина еже прослави вадильтеря

Кто икою братицою Ерасме
принесла чистыя пальчики
братиць иконочкалье спаси
бего одна прославленіи иконы

принадло длане его сасе. и глашай
спипась юа се ке злебъ: — при-

Синпака певраупака въмпахълы
вѣ. ее се вѣдаско вътво
видѣшии. безъ озде иверъ
ица и вѣшшиа письма иск
нити вѣшшиа порошениа.
того да иша. **С**пинпака

Пѣ. **Г**рада. **С**пинпака

Несподоу ирач въхом творче.

Непонимник паче чади въмпаке
Брасде. Спинпака икона вѣстя
тесь. паче дрѣльи вѣнчеса
въмпака и. Ерашно агелеса

Сась приелене. — **А**гел

Добрарей дѣларей. **Х**ираси се
вѣтни. Дрохъ агель вѣтль
тии ѿвѣтли. Рѣтюль сась
и спароповѣдь Еризи. наы
и до ль съсъни вѣсou подѣбенныи.

Лоти ѿхъ вѣсъне. высписта
шиц ѿвѣтъ пегаро дѣща санда
сась. поу чади ѿвѣнчаша
и ѿвѣнчаша лѣстя ѿвѣнчаша.
и не мене се ѿгари. **Е**вампака и.

Поу спинпака враны творъ. вѣвъ
шай и тиник вѣспознавъ. и цѣ
твѣни жаль и порошеник. слѣ
пости искочи испипало брашна.
и не мене искочи искадине сповы.

Синпака приложиша мѣрица вѣстю

прамѣнвало ба. сѣ ротыши
спипаме вѣстю тѣхъ вѣши

спа. прѣтада ибо вѣспи вѣни
ми обѣтвили. **С**вѣтлѣ

Госуди испльсие. юорѣка и вѣ

лююще письмение. юорѣка и вѣ

пес. Стю. болѣ сась проти

ицѣ. и цѣ вѣтни вѣшшии. и

вѣши и цѣ и днослитиши
дло вѣу. и да зиодиши посра

дни вѣтъ даке и теръ пасъ
спи и вѣца вѣсприль. и

роции хѣта. и не мене спрѣтъ
погоди и мѣа прѣвѣтни

хѣжставиши подати и гоу
цифра. **П**ѣ. **А** **У**рос

Тѣмнѣкъ тѣмнѣкъ и

Пѣ вѣтни пасъ вѣтни разлоу

чиши ѿвѣтъ. и спипаме спипаме

и прѣтаме. пытѣтни вѣтни

тилан приѣти ѿвѣтъ прѣтаме

и вѣтиши ба. и не мене искочи и

твѣни обѣтвили. **И**ласе елки

ти сповы. **Т**ѣ похвала

архидицн шамбисе вѣтни

ти агель. **С**пипаме пине иви

ти ѿвѣнни. ѿвѣтъ. постами

и прѣтаме. и цїроваме ѿвѣтъ

тиши. и цїтоти ѿвѣтъ.

и вѣтъ прѣтаме. **П**ѣ вѣтни

стюю и цїене вѣтнии сутарыи:

То въ великихъ състѣніяхъ
дѣлъ преступаеъ всѣ ищаи
тия. Рѣбъ ~~се~~ отриватъ
вѣтъ съ стволомъ въ вѣрою при
пакъ простиши прощаніи
съ съльзами грѣхъ твоими
и плачами съ раздѣлѣніемъ.

Графъ иконы иконы прѣстолъ
съ агнцемъ и агнцемъ прѣстолъ
и агнцемъ. Съ мечемъ икона
и съ мечемъ. Тѣло икона
и съ мечемъ. Икона икона
и съ мечемъ. Икона икона
и съ мечемъ.

Имѣлся палъ очи на вѣнѣ
и пашниль вѣнѣю. Съ рѣчи
бога икона. Икона съ вѣнѣмъ
и съ мечемъ. Икона икона
и съ мечемъ. Икона икона
и съ мечемъ.

Не вѣришися въ союзѣ французовъ
и писать ли тво. «Амъ сюи ифр
вонъ чѣмъ бѣзъ вѣнѣя вѣтъ вѣнѣ
и вѣтъ вѣнѣи твоу твоу же
и вѣтъ вѣнѣи. **П**росить тѣмъ
илютнинъ. Съ мечемъ икона
и съ мечемъ. Съ мечемъ икона
и съ мечемъ. Съ мечемъ икона
и съ мечемъ.

Ерасицъ твоими душами.

Не вѣришися вѣнѣи и вѣтъ
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи.

Чюсіи и фундаменты. Неправыи
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи.

Лицеридиша церкви съ вѣтъ
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи.

Диагностикъ икона. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи.

Тынъ и икона вѣтъ вѣнѣи
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи. Икона икона
и вѣтъ вѣнѣи.

Не вѣришися вѣтъ вѣнѣи.

иерихиони градъ и избралъ бакъ
можътъ ростисъ вѣнище скло-
неніемъ южоу съѣзди по соудищоу

Бытъ съ ходатеяниа ѿ гроба оустрилъ
и възвѣгъ поѣ дрѣвле икона
строїціи въ пещи радованию по
сѧ гено и всѣхъ ли поѹющи
пониха; възвѣгъ ѿ гроба

Твінсацца тисоу члажа вікроюса
іерархії є під приволей. Слало
стади фустанах від просвіти, яко
речін привлачали, трохи і архі
єпівін непрѣстаплю въ панти слав.

Тронці пръстѣн лѣбъ сътвори сѧ
прѣдѣлѣніе, и такъ просвѣтилъ
гашенѹмъ паче спасца блаженства
всѧчарнѣе въсѧчиръ непрѣтъ
сѧ въ птицѣ съвѣтѣ аще пшанъ

Жнати ств око нікто не міг отримати
важких сокративальських паперів
тако вспільте нікто прізвищо
нікто відчує складний заслуги.

Діяни
стапо члене вшесті визбавиши
Бригупрохода да інші тво
леде идти възвѣтъ а пасын
певрѣ та сочти а въстапо оръгъ
Красивъ а бригупра письмю об
оръзъши въвѣтъ възлипша да
аво нѣръдова плацъ и ѹро
Серебъ сецинєго печь куада и скоба

Глаголицъ предложе. яко ѿрш
аудиши съ вънде въгла въ
стѣ ерасде. Силою пира
и кнѧзя яко слово си єше неѣ
длѣвъ бѣго вѣрти па огнѧй
дѣтни вѣ витѣ съцепныи и тои.

Аншевитиня па посра фли въ и
мадзундигя па ттлаи. и ёко
векою есть асоч иккорстин въ.
Бисаѣ тла фи сара фи юш въ
ри зу ю валисіе. Страны ярлы
и валиханы пре ток пік. поу
стайни просвѣщак. и граніціи
лютии понти на рѣ вѣсноніе аз.

Лоғгер до линъствоўн . . . . .
крист про цонгсан . . . . .
слово вѣтн . . . . .
працѣ почи тан . . . . .
а чути погла бего гла . . . . .
нархине
а прѣвѣтлаа . . . . .
и душевольс
идоликии свое вѣле . . . . .
конгоу
поква лѣти . . . . .
сщеси пыто и ле ски . . . . .

Аблескън оустаюнъ тѣсно бессль
асъ прѣвѣшъ Съ прорынѣ тѣ
вѣнѣтъ ась а пленъ тауїнъ
плѣнѣнѣ архнѣ сівъ архнѣ
и прорынѣ оустаюнъ по таинѣ сіо
вѣ аще а стаубаинъ профѣратъ
помѣнѣнъ съ собою и не дѣ
нико гѣно вѣ пинѣ за пынъ ал

шон съ бытии а пасла порва
а въ колени ѿ вѣсць тириса
иракота. вът прѣпѣтает. Ели
пала въ ташкъ. ба бесси міллін
ротьши. ие годи при летою
на сѣми съзыди оумлъ. въ ны
супын. помловати дешеное
пѣт. *Ф* іра съзъ ие земля

О у авнисеу бошецль нео нгемла
и оумлъ шесе тоствін венгемла.
иша вът висетавтъ прысвѣн.
стровъ твои вѣтъ простра
и овнисхъ пѣтъ и твѣлъ агли
и овнис вът чи огача вини
шъе. **О** у авнисеу бошецль въ
мирѣ блгепе и житни твои
прѣсто. на жени злоти гради
на дѣмопышни и лѣти по
грады. атира вѣтъ пасвѣтъ
и звѣдъ извѣжнѣтъ. егзако
нимъ лата. тѣмъ ти ти сервста
и по феличанъ въ земли и

Трончи прѣстѣн вѣшалъ. и непр
станко злѣніе подлъгетъ. шай
со здѣлъ и зевнитнѣи творе
щі твои прѣстои огненіе
блгепе. проселъ и шпоуста
въ дѣнѣ супын. та онмлѣтъ
лии сѣтии ѿчи.

Н е прѣбрн елжнас сѣланъ. въ
шѣрицѣ хъ и вѣгѣ сѣхмѣ гы

Л 226
Баочи. и вѣжапыди. и
ио вѣспади грауенда. и вѣ
ри въ съвѣтъ. и съплю ѿгвой
ю ѿчи. и събимтнелъ и вѣтъ
зѣль. *Ф* аносто на сю пѣ вѣнуан.

П рѣди прѣстал аглини. и вѣ
ни рабъ съонъ. и ше ти при
но сїдѣ. и творещи праѣство
прѣглоура сѣлѣ. на хнери
тишъ сї. и сънди ти погнегы
и сѣлѣнъ иорриси. съ вѣбластн
ми. и зордли ти. *Л* 226
П расвѣти алие. и ти ти творещи
къ ру при лѣжѣ. *Е* и ожнѣ
и сѣвѣлнѣи. и и зренно порой.
Съ зордли спасовѣл и члвѣ
въ зору пѣ. и едже пѣ и зренно вѣнуан.

МАТО Н СТГИ БЕЛІ

и омлѣдя *Ф* іра сїртнелъ.
Въ сѣтѣдѣ. на лѣн вѣдѣ ѿгъ
апой сїртнелъ. и сѣмлю ти
глана. и по звѣдѣль и сауль.
Р ико бѣговѣрнѣи трау жнисъ.
Хѣвони. и чѣстнѣи вѣлѣо
и вѣтъ сѣвернѣи. сїртнелъ
и пиче. тѣкъ зоу *Ф* іровицѣо
прѣстои. и того лѣн и блгѣ
ецишнас. и твѣши хъ вѣро
твои паде ти *Ф* іре.
Прѣвѣтъ ти прѣстѣи подъ сѣнѣ.

Приложење Ѓ:⁷⁴

Тропарь, гласъ 3:

Ω мѧчиtelьска[гѡ] гоненїја стиtelьскѹ] паствѹ ѿстѣль, сїшнnyй
ѣрѣзме, и пастынное житїе воспрїимь, и вѣтимъ повелѣнїемъ
вѣлею пришедъ на мѧчиенїе, и мѧкамъ многооферѣзнымъ сошдолѣвъ,
непобѣдимъ преевіаваий, и Ѿгломъ тѣкѡ пеprз ѿ тѣмнїцы и тѣкѡ прїе
ѹтроци ѿ ѿгнѧ извѣленїе бытвай, и мѣртваго воскрѣсивай, вслѣ чудесы
преѹдинивъвъ, и мнѡгы небѣрїемъ оѹмѣршия дѹши крещенїемъ воскрѣсивъ,
оѹмоли ѿ настѣ, вѣришь праѹдинѹющиихъ ст҃ѹ ти памѧть, непобѣдимый
ст҃ѹточерпче!

Кондакъ, гласъ 3:

Δвѣмѧ словѣрствѹющема царема и третиемѹ оѹчтелю ихъ дїаволѹ
сошдолѣвъ ѿ оѹкраблѧющемъ тѣлѣ христѣ, дївныи єрѣзме,
различнаго вїенїја и скобелей строганїја и смолою врѣщю ѿблїанїја
никакоже оѹбоисла, но мѣтвою ѹдшлы соокрѹшивъ, и змїевымъ пожренїемъ
вслѣ небѣрныя оѹстрагашивъ, и во вронѣхъ жжени, на дїавола ѿгненїе таїсса
ратникъ, Ѿгельскѹ] помошь ѿ бга имѣла, єгоже моли ст҃ѹти дѹши
чтѹющиихъ тѣлѣ, непобѣдимый ст҃ѹточерпче!

Приложење Г:⁷⁵

Тропарь, гласъ 1:

Κо гѹ оѹстремлѧ [своѣ] желанија, єрѣзме, * ѹдшлы преелѣстныя
соокрѹшилъ єсѧ, * и рѹкою твоено дѹ тьмѹ вѣрныихъ крѣтилъ єсѧ, *
иже сеbe мечь гонителей: * оѹзы тѣмнїчныя и мѧки ѿгненїи
преуетерпѣлъ єсѧ. * радѹисла, сїшнномчнине христовъ: * радѹисла, Ѿгле ѿхрида:
* радѹисла, [вс]и прїемыи вѣнѣцъ мѣрниаго конца.

^{74*} твореније руског писца из 16. в. [протопопа Ермолаја – инока Еразма](#), преузето из рада [Татјане Робертовне Руди „О гимнографическом наследии Ермолая-Еразма“](#) стр. 210, пренето од нас из гражданског фонта у цсл и минимално граматички редиговано.

^{75*} мој превод тропара и кондака од 30. нов. 2018. г. са македонског на цсл., минимално доредигован 20. маја 2020. г., преузето са сајта [Православне Охридске архиепископије](#) (у саставу СПЦ). Није нам познато да ли је ово нечије оригинално твореније, или превод са грчког.

Кондакъ, гласъ Д:

Многај борењија твоја похвалјемз,
* йерарше єрѓме, * и вѣниција твоја
почитаемз, * и миже христоја даровја та, * ѿ
немже [бо] чтиш въ вѣрѣ подвижалија єси.

Инз кондакъ, гласъ Й:

Свіна антиохији вѣгославна[го], *
свєннопроповѣдника македонији
мѣдра[го], * ѿхрида ѹерарха знаменита[го]: *
въ подвижѣ и отраданији побудивша[го], * и
вѣрѹ во христоја исповедавша[го], * пѣсними [да] вѣничанимз: * радѹјася,
достојнији єрѓме.

Приложение Д:⁷⁶

Мѣл маја, въ Ђ-иј денъ.

Тропарь стомъ мчникъ єрѓмъ, [гласъ ?]:

Мчниче христоја єрѓме, * худији теубѣ душа и тѣло искаше
расплинти, * но спас твоји ѿгльски воскресија ѡ: * тѣмже молися
за нај, * [иже]⁷⁷ силою христоја мертвја воскресији, * прокаженији
ѡчиистији, * и людје ко спасији приводији.⁷⁸

Мѣл інїа, во Ѓ-иј денъ.

Тропарь стомъ свенномчникъ єрѓмъ, [гласъ ?]:⁷⁹

Твоје житије прѣбену говершилъ єси, мѣдре, оукрасијаса свѣтлијима
христојома свененија: и зливаша кроја гвоздији мчничеји, вѣчнија мзды
сподобилася єси: и предстоја престоји тѣц, молишијаса ѿ [нас]⁸⁰
прослављиши та.

^{76*} твореније сестринства Слепченског манастира (МПЦ-ОА у расколу од СПЦ) у преводу са македонског на цсл. савременог бугарског химнографа [Петка Т. Хинова](#).

^{77*} могуће изоставити, као сувишно.

^{78*} моја измена ради ритмике, а у изворнику: приведашїј.

^{79*} твореније сестринства Слепченског манастира (МПЦ-ОА у расколу од СПЦ) у мом преводу са македонског на цсл.

^{80*} могуће изоставити, као сувишно.

ПРОЛОГЪ:^{*81}

Мѣл мѧж въ дѣнь .

Спѣтъ итѣгѡ моѹченника єрѣзма .

Ра҃змъ блаженныи , и́змлада хла волиеніи и залоповѣди єгѡ храни . и поставленъ бысть єпкѣомъ воградѣ фірмїасѣ . нечестивыи же царь дюоклигїанъ , сластѣ грады моѹла хрѣти . итѣи же єрѣзмъ ѿстѣвлъ прѣоль и вѣжла въ горѣ лѣблѣ , и преображенъ сѣдмь лѣтъ крѣслѣ . и бысть ємоѹ сѣсѧ гласъ лг҃гльскїи , сѣ єрѣзме , никто же спѣл побѣдитъ враги . иди въ градъ свои , и добре подвижисѧ , и приимеши вѣнѣцъ . и домущъ же ємоѹ , оуерѣтозла єго вонини , и вопросиша єго , коего вѣла чугаши ; єрѣзмъ же хрѣтина сеbe и сповѣда . тогдѣ ємши и , приведоша єго во лнитохію къ дюоклигїану . и вопрошены бысь , и хрѣтина сеbe и сповѣда . и повелѣ царь сири єго жезлиемъ . итѣи же оукори єго . Посемъ повелѣ сири єго шелыгами оловянными . и иако не покори сѧ , скобелми же лѣзыми ѿтрогаша всѣ тѣло єгѡ . посемъ развариша смолу и сѣрѣ , и возлѣаша на тѣло итѣгѡ , и никако же прикоснѣса ємоѹ . мѣнитель же повелѣ єго вовращи въ тѣници ѿбложи въ желѣзы тѣлѣкими . Лг҃гль же гдѣ ѿбѣзъ ємоѹ тѣници , и разрѣши итѣго , и рече ємоѹ , въслѣдъ ми , да ведоу тѧ во итѣлію , да и тѣмъ многи спасши , и приведи єго въ градъ лѣтній и ѿстѣви єго тѹ . и оучла всѧ крѣтина , и чудеса творише велика . воскреси же тѹ ила инастасиева моѹжа славна . и крѣтина ѿнегѡ десѧть тѣслѣвъ людѣй . и слыша ѿнѣмъ мадиинианъ , пославъ приведе єго во итѣлію , и повелѣ сири єго полнитома , и прециаше ємоѹ распѣтиемъ , аще не пожре боямъ . и рече єрѣзмъ , гдѣ соѫти вѣги твои да пожрѣ ѿмъ . и ведоша єго въ хрѣлѣ діевъ . итѣи же мѣткою сокрошн вѣлѣ идолы .

---

^{81*} узето из Дониконовског „Пролога“ за месец мај, лист 332 обр. - 333. Прво штампано издање „Пролога“ је објављено од 1641-1643. године у Москви.

и нэыде нэкапица ѿгњь и поплака певрнија . и вѣжла ѡграда маџнміанъ . и многи кртнвъ тоу атъин , и ѩнде во градъ фермнїскїи . и тамо ѿгњь єгò маџнмнанъ , и повелѣ єгò ѿблещи венорија мѣдлни , и послани єгò на одреје ражене . и пригвоздниша ноги єгѡ к' земли , и ѿкладоша дроби єгò до венчла , и зажегаше дрови , и возливахъ смолу и масло , и разгорѣшиа дрови и нэгорѣши . атъин же невреженъ бысть . и ѿбојса маџнмнанъ людєй , вѣжла въ полатъ . Ѓгѓль же гдњи поемъ єрзма , и приведе єгò во градъ фермнїанъ , и тоу кртн многи . и млатвъ сопвори злеса , предаде даша свога въ руције вѣжин . и погребенъ бысть ѿгњи преврнији ;

[МЕСЕЦА ЈУНА, Ч 2. ДАН.]

СПОИЛЕН СВЕТОГ СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ЕРАЗМА ОХРИДСКОГ.*⁸²

Евј светитељ беше родом из Антиохије Сиријске и живљаше у време царева Диоклецијана и Максимијана (284-305 г.). Водио подвижнички живот на гори Ливанској, и достигао такво савршенство да је преко гаврана добијао храну од Бога, и био обдарен од Бога даром чудотворства. И преко воље своје он би постављен за архијереја. Пун божанске ревности он је апостолски путовао много, свуда проповедајући Еванђеље и чинећи многобројна чудеса. Стигавши у град Охрид (Лихнида), он молитвом својом васкрсе сина некога човека по имени Анастасија, и крсти овога. Том приликом Еразмо крсти и многе друге незнабошце и разори у Охриду жртвенике идолске. Због тога буде оптужен цару Максимијану, који се у то време бавио у Илирији. Цар посла по Еразма своје људе који му га доведоше. На царево питање, ко је и каквом се богу клања, светитељ не одговори. Разјарен, тиранин нареди да га бију по лицу. Светитељ упита, зашто га бију. Тиранин одговори: Зато што се не клањаш боговима. – А којим боговима да се клањам? упита мученик. Ја се клањам и служим Господу мом Исусу Христу; а ти ми реци, коме Богу још да се клањам.

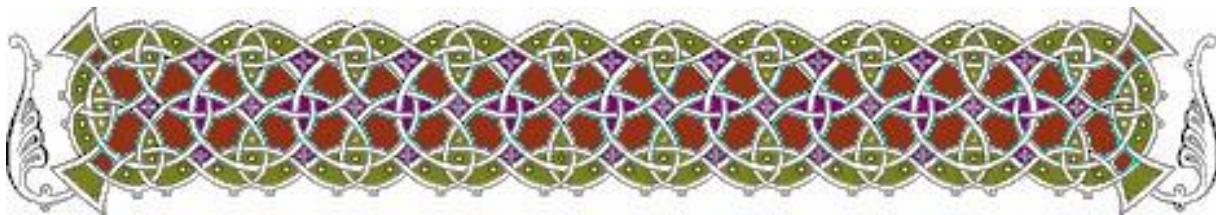
^{82*} преузето из „Житија светих за месец јуни“ преп. Јустина (Поповића), стр. 47-48.

Обрадован овом речју, цар одведе мученика у храм Зевсов. Помоливши се Богу, светитељ упита цара: А коме богу велиш да се поклоним? Цар му показа бакарни кип Зевсов, који беше дванаест стопа висок а шест широк. Свети Еразмо погледа мрко у кип, и – о чуда! – кип тог тренутка паде и разби се у парампарче, а из идола изађе страшна аждаја, која поплаши народ. Цар се постићен врати у свој двор, а врло многи људи, њих десет хиљада, повероваше у Христа, и бише крштени од светитеља.

Затим светитељ опет учини силу, и аждаја погибе. Обавештен о свему, цар нареди војницима да посеку свих десет хиљада људи који примише хришћанску веру. Односно светог Еразма цар издаде заповест да му обуку ужарено бакреном оделом, али благодаћу Божјом оно се намах расхлади и постаде као лед. Затим свети Еразмо би бачен у тамницу, али му се у тамници јави свети архистратиг Михаил и ослободи га тамнице, као што некада ослободи апостола Петра.

Потом овај слуга Божји оде у Кампанију, где проповедаше Еванђеље људима. И тамо приведе многе вери у истинитог Бога. Затим се овај равноапостолни подвижник Христов врати опет у град Хермелију, где се повуче у једну пештеру, да се у њој до смрти подвизава. Пред смрт трипут се поклони према истоку и с уздигнутим рукама молише се Богу, да Бог опрости грехе и дарује живот вечни свима онима који са вером буду призивали његово име. По свршетку молитве чу се глас с неба: „Тако нека буде како си молио, целебниче мој Еразмо!“ Сав радостан погледа светитељ још једном у небо и виде венац славе како се спушта на њ, и виде хорове анђела, пророка, апостола и мученика, који прилажају да приме његову свету душу. Најзад узвикну он: „Господе, прими дух мој!“ и издахну, око 303. године. Пештера с црквицом светога Еразма и данас стоји недалеко од Охрида, и од ње се и до данас пројављује велика сила угодника Божјег, Еразма свештеномуученика.

Радомир Поповић: СВЕСТИ ЕРАСМО ОХРИДСКИ (+303).*⁸³

Eвети Ерасмо један је од ретких (грчко име, значи – љубљени) ранохришћанских светитеља чији је живот добрим делом везан за просторе античког Илирика, тачније за град Лихнид (Охрид, на обали истоименог језера). У грчко-римско време крај је припадао римској провинцији Мадеконија 2 (Macedonia Secunda), а главни град је био Стоби (данас археолошки локалитет Градско на левој обали Црне реке, при њеном ушћу у Вардар, 80 км јужно од Скопља). У другој половини 4. века Лихнид је припао новооснованој провинцији Нови Епир (Epirus Novus) са седиштем у Дирахиону (данас Драч у Албанији). Лихнид као и остали већи градски центри у римској провинцији Македонији, Стоби, Хераклеја (код Битоља), врло рано се помиње као велики хришћански, односно епископски центар. Први по имениу познати епископ у Лихниду био је Дионисије, присутан на црквеном сабору 343. године у Сардици (Софija у Бугарској).

Оно што је карактеристично за светог Ерасма је то да је он пореклом са Истока. Био је најпре епископ у древном хришћанском граду Антиохији у Сирији, граду који има епископску катедру апостолског порекла и граду у коме су по први пут названи хришћанима они који верују у Господа Христа. Ерасмо је био млади епископ у Антиохији на катедри Светог Игњатија Антиохијског Богоносца (пострадао око 112. г. у Риму у колосеуму тако што је бачен пред разјарене гладне дивље животиње; спомен му је 20. децембра). Према врло старом грчком тексту његовог Житија живео је у другој половини 3. и почетком 4. века, а скончао је проповедајући и благовестећи Јеванђеље Христово почетком 4. века, за време царева Диоклацијана (248-305) и Максимијана (286-305). Био је гоњен од стране обојице царева, најпре Диоклацијана у Антиохији, а затим се на чудесан начин обрео у „мирном месту

^{83*}* преузето из часописа ПБФ „Богословље“, Београд 1992, година 35 (50), свеска 1-2, стр. 35-45.

Лукридон" (Охрид). Ту је многе крстио, чинио чудеса, исцељивао болеснике, васкрсао је сина управитеља Анастасија. Ту га је, по оптужби неког Прова, мучио цар Максимијан. На крају, живот овоземаљски је скончао у Италији, у граду Формија^{*84} у Кампанији око 303. године.

Из самог садржаја Житија лако се може видети да је добар или већи део Житија посвећен управо светитељевом боравку у Лихниду.^{*85} То је заправо основа на којој је и до данас сачувано веома живо предање о овом ранохришћанском светитељу родом из Антиохије у данашњем Охриду и његовој непосредној околини, као и у јужној Италији. То предање је сем тога поткрепљено и материјалним, односно археолошким налазима као и у сачуваном топониму. Наиме, на подручју Хермелеја, крај који обухвата места: Свети Еразмо, Габавски Рид, Габавци, Патерица и Козлук; ту се лоцира и само предграђе, или сам део античког града Лихнида.^{*86}

Данаšњи археолошки локалитет „Свети Еразмо“ налази се пет километара западно од Охрида, на путу према Струги. Име носи по пећинској пештерској цркви.^{*87} У древном Лихниду сем тога је пронађена базилика која се датира у 5. век.^{*88} Базилика за коју се сасвим оправдано претпоставља да је била посвећена св. Ерасму, редак је пример до данас сачуваног ранохришћанског храма-мартира, храма у коме су чуване светитељске мошти. У поменутој базилици су свакако чувани макар делови моштију светог Ерасма. Наиме, у олтарском делу базилике, у презвитеријуму, пронађена је крипта изнутра обложена мермером и ту су чуване светитељске мошти. Зато је олтар овог храма био померен више ка самом

^{84*} Формиј, град у Италији између Рима и Напуља. Ту је по предању умро Св. Еразмо и сахрањен, ту је и храм њему посвећен. Мошти су у деветом веку пренете у место Гајета. Ј. М. Весели, Свети Еразмо од Формија – Свети Еразмо формиски или Охридски?, *Лихнид 6 - Зборник на трудови*, Охрид 1988, 55.

^{85*} Град у Житију има неколико назива: Σουφμεῶν, Οφιπτανῶν, Σουφμιτίναν. Х. Мелоски, Две Житије на Свети Еразмо Лихнидски, *Лихнид 6 - Зборник на трудови*, 70. У, AA.SS. junius I, 214 - Сидугридо, Сирмитава.

^{86*} В. Маленко-П. Кузман, Хераклеја, *Лихнид 6*, 89-101.

^{87*} В. Маленко, Macedonia ac. archaeol., 3 (1977). исти, Нови археолошки наоди на локалитетите „Козлук“, „Габавци“ и „Св. Еразмо“, Macedonia ac. archaeol. 2 (1976) 221-234.

^{88*} А. Шоње, Украсни мотив на поду базилике Св. Еразма код Охрида у Македонији, *Жива антика* 3I/I-2 (1981). Ц. Грозданова, *Портрети на светитељи од Македонија од 9. до 18. века*, Скопје 1983. В. Маленко-П. Кузман, Исто.

средишту храма да би верници и поклоници имали бољи приступ да се поклоне и целивају свете мошти.

Базилика у Лихниду је била седиште или катедра Лихнидских епископа што се, између осталог види и по присуству и до данас делимично сачуване крстionице (ваптистерија). Сачувани су, што је опет реткост, подни мозаици крстionице – четири људска лика, као персонификација четири рајске реке; из уста им теку млавези воде, а изнад глава су грчким писмом исписана имена четири реке из Едемског врта на истоку: Геон, Еуфрат, Фисон и Хидекел (Пост. 2,10-14). Крстionица у епископској катедралној цркви служила је за крштавање одраслих: из катихумената се са западне стране улазило у саму крстionицу, тајна је обављана трократним погружењем у крстоликој писцини (мали базен), а потом је новокрштени одлазио према излазу на источној страни крстionице. Све то има дубоку и врло важну богословско-хиршћанску симболику. У Житију светог Ерасма не помињу се случајно десетине хиљада^{*89} оних које је он привео крштењу (видети напомену бр. 48). Отуда је поштовање и култ св. Ерасма у Охриду и околини везан пре свега за његово мисионарско деловање у овом крају и чудеса која јечинио као и страдања која је подносио од самог цара Максимијана. Наравно, у више верзија Житија има неколиких неслагања у вези мање важних детаља, као рецимо број оних које је светитељ крстио, или назив града где се то д догодило. Свакако већа сагласност постоји по питању датума када се слави спомен св. Ерасма. То је 2. односно 15. јуни по новом календару.^{*90}

У медитеранском делу Западне Европе такође је раширео поштовање Св. Ерасма. Он је у Италији и Шпанији заштитник породиља и морепловаца.

^{89*} Број од крштених 30.000 људи помиње **Ватикански рукопис бр. 866.** 40.000 помиње се у AA.SS., junius I, Antverpiae, 1695,214-215.

^{90*} AA.SS junius 1,2. јун. **Василијев Минологиј** под 2. јуном нема Св. Ерасма, већ само спомен Св. Никифора патријарха цариградског - PG 117, 484-485. H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantiniopolitanae, Bruxelles 1902, под 2. јуном има спомен седморице светитеља, а на последњем месту је "τὰ αὖτ̄ ἀμάρα τοῦ ἐγένου καῷ πολυήθλου Ἔρισμον", стр. 723-4. **Минеј** за јун, нема Св. Ерасма. X. Столић, **Православни светачник - Месецеслов 1**, Септембар-Јун, Београд 1988, код Грка је 2. јун, а у **Словенском Прологу и Месецослову** је 4. мај. J. Поповић, **Житија светих за јуни**, Београд 1975, 47-48. J. Coulson, Dictionnaire historique des Saints, Paris 1964,144.

СТРАДАЊЕ СВЕТОГ СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ЕРАСМА.*⁹¹

Yвреме царевања Диоклецијана у граду Антиохији био је прогон хришћана који нису хтели да принесу жртве боговима и због тога су умирали страшном смрћу. За то је сазнао блажени Ерасмо који се подвизавао седам година и учинио је многа чудеса на брду које се зове Ливан, а дању и ноћу је славио (хвалио) Господа. Ту је свакодневно са небеса примао храну од гаврана. Многа, дакле, чудеса Господ је преко њега показао, а и анђели су преко њега говорили. Многе и различите звери долазиле су му у келију и клањале му се и остављале трагове својих стопала. Јавио му се глас са неба говорећи му: „Ерасмо, изађи одатле и иди у твоју отаџбину!“ Када је одлазио, многи опседнути од нечаствивих духова сусретали су га. Свети пак Ерасмо, полагао је на њих руке у име Христово, демони су их напуштали и ови су постајали здрави. Многи су тако кроз свето Крштење пришли ка Господу.

Када је за све ово чуо цар Диоклецијан позвао је светог Ерасма да дође код њега. Када му овај приступи, цар са званичницима упита га: „Ко си ти и којег си порекла?“ Свети је одговорио: „Ја сам хришћанин и њега (Хришћанство) исповедам“. А беше свети Ерасмо, не само духовно него и по изгледу достојанствен и анђелског погледа, очи као сунчеви зраци, а речи су његове са сваким прекором изобличавале и о Богу мирно и благо је говорио. Сам цар му је рекао: „Покори се и жртвуј мојим узвишеним боговима, и нећеш зло учинити“. Свети Ерасмо одговоривши рече цару: „Ја никада нећу пристати да резаним киповима којима си ти сличан, приносим жртве, већ ћу се само жртвовати Богу сведржитељу, живом и истинитом, који је створио небо и земљу, море и све што је у њима. Само томе једином служи душа моја, док теби никада нећу поверовати.“ Тада цар одмах заповеди својим слугама да га ударају оловним штитовима по леђима. Блажени Ерасмо, док га мучаху, окрену се ка небу и рече: „Слава Ти, Господе мој Исусе Христе, животе оних који се уздају у Тебе и што тешиш моју душу која страда. Охрабри слугу Твога да не подлегнем бездану смрти.“ Цар му рече: „Ерасме, видим те да си млад и наочит,

^{91*} Превод је учињен према Ватиканском рукопису бр. 866, издање, F. Halkin, La l'égende grecque de Saint Erasme, Analecta Bollandiana 101 (1983)5-17. На савремени македонски језик исти текст житија сачинио је Х. Мелоски, Две житије на Свети Еразмо Лихнидски, Лихнид 6 - Зборник на трудови, Охрид 1988, 73-78. Исти доноси и превод млађег житија Св. Еразма из 11. века, из Службе Св. Еразму у Москопољском зборнику из 1741-1742. г.о.ц., 78-80.

спаси душу твоју и жртвуј бессмртним боговима, и учинићу да будеш први у мом граду, даћу ти злато и сребро и одела у изобиљу“. Свети Ерасмо му рече: „Вуче грабљиви (Мт. 7,15), душевна варалице, твоји поклони неће ме одвојити од љубави Христа мoga, злато твоје и сребро твоје и одело нека буду с тобом на погибао (Д.ап. 8,20). Јер ја имам оклоп вере (1. Сол. 5,8) коме пакао не може одолети. У теби је заиста отац твој ђаво (Јн. 8,44) и он те искушава.“

Цар Диоклецијан, дакле, пун гнева позва светог Ерасма и слуге га шибаху штаповима. А био је удaran три пута по девет пута, али на његовим леђима није се видела ниједна рана, а он пред целим народом повика: „Истинит је и велики и чудесан Бог хришћана, који је ово учинио својом силом за слугу свога“. А цар Диоклецијан рече: „Будите сигурни, народе, да је овај на мађионичарски начин ово учинио“. Свети Ерасмо рече: „Не, него си ти ђаволу подобан, који је првосазданог (човека) истерао из Раја; нељубазни, и демоне у телу, и начелниче безакоња, чаролије моје које ти мени приписујеш, то је Христос Син Божији кога је Дјева Марија родила (као) Логоса Божијег од Духа Светог. Кога су пророци пре објавили и унапред прорекли, који је узео грехе света, просветио таму незнაња, који је сишао у дубину ада, где је (оправдао) искупио страдалнике.“

Тада се цар расрди и заповеди да се блаженом откидају делови тела гвозденим ноктима. Свети Ерасмо, дакле, обрадова се пророчкој речи Божијој, и запева говорећи: „Јерусалим су претворили у развалину, тела светих Твојих (предали су) зверима земаљским“ (Пс. 78,1-2). Цар тада заповеди да лепљивом смолом облију светог Ерасма. Анђео Господњи у том тренутку изли росу на страдалника. Свети Ерасмо тада завапи и рече: „Где су казне твоје, царе? Гле, страшни твој гњев придодаде мом телу окрепљење“. Сви грађани Антиохије у један глас повикаше говорећи: „Ослободи человека достојног и епископа града, јер хришћански Бог дејствује преко њега.“ И гле, одједном настаде велики земљотрес, грмљавина и муње, од чега сконча три пута више народа. Јер анђео Господњи са светим Ерасмом приступи и ум ослепљених људи уведе у светлост богопознања. Цар дакле, понада се да поштеди град и од гњева Божије претње ослободи, и он проговоривши рече: „Овај кога видите похулио је на богове, и због тога настаде ова пометња.“ И заповеди да светог Ерасма заточе у тамницу и шест стотина фунти гвожђа обеси о његов врат и стави на руке. Заповеди

слугама својим, ако се неки човек усуди да му да воде, таквога ће снађи смрт. И слуге учинише то што им је заповеђено. Цар својом руком запечати врата затвора. Око поноћи свети Ерасмо завапи говорећи: „Господе Исусе Христе Боже, објави чудесну милост Твоју“ (Пс. 16,7), Ти који спасаваш оне који се уздају у Тебе, и избави ме од непријатеља мојих и оних који устају на мене (Пс. 58,2), да се не узвиси непријатељ над слугама Твојим, нити да многобожци кажу: „Где је њихов Бог?“ (Пс. 78,10). И гле, одједном тамница се обасја и засија се, и нешто наликује на јаке мирисе и видело се као дванаест свећа уперених према лицу светог свештеномученика Христовог. Јер, Господ наш Исус Христос јавио се говорећи: „Ерасме, гле, ја ти долазим, ојачај дакле и укрепи се, јер сам ја с тобом“. И дотакавши се одреши оков и смола спаде са његовог тела.

И уставши појаше и благосиљаше Бога говорећи: „Благословен си Господе Боже који си створио небо и земљу, море и све што је у њима, коме служе анђели са страхом, мноштво пророка и мученика пострадало је за Твоје име. Учинио си милост слузи Твоме, избавио си душу моју из њених невоља, од оних који мрзе спасао си је, као свете Твоје младиће Седраха, Мисаха и Авденага из сред огњене пећи, из руке Навуходоносора цара, и Данила слугу Твога из чељусти лавова, и изабрао си најбољег пророка Твог Авакума, и Сусану од лажног хуљења. Избави Господе и мене недостојног слугу Твога и учини милост слузи Твоме.“ И док је ово говорио, гле, анђео Господњи јавио му се говорећи: „Ерасме, подигни се и хајде са мном у Италију, Господ ће ти тамо даровати вечни и непролазни живот у векове векова.“ И гле, одједном, као голуба Христовог, доведе га на место које се зове Лукридон (Лихнидос – данас Охрид). После шест дана, цар Диоклацијан, трчећи дошао је у затвор и видео је своје печате да су сачувани, заповедио је својим слугама говорећи: „Извадите ми мађионичара тог који не уважава наше богове“. Када они уђоше унутра, не нађоше светог мученика и окове у којима је био. Повикаше великим гласом говорећи: „Господине царе, тог човека не нађосмо, а окове видимо да су постали као пепео!“ А када цар то чу, удари се по лицу говорећи: „Шта рећи овом народу? Нека буду ослобођене, толике хиљаде људи и жена који су пришли светињи Христовој.“ Уплаши се цео град од великог страха који настаде, хришћани хришћанина (Ерасма) тражаху. Удовиће и сиромаси једнодушно су говорили: „Вратите нам оца нашег епископа, јер се град (налази) у

опасности.“ Сав народ је викао говорећи цару: „Шта си учинио са човеком Божијим?“ Цар пак обузет страхом рече даје овај узет на небо и још је умиривао народ са мноштвом поклона.

Свети Ерасмо обрете се у мирном месту Лукридон (Лихнидос – Охрид) у коме многи који су поверовали у име Христово били су од њега крштени. Још је различита чуда учинио силом Христовом која је дејствовала кроз њега, и исцељивао је слепе да прогледају и обузете различитим болестима излечио је. А бејаше ту неки племенити управитељ тога града по имениу Анастасије, чији је син умро и тело његово је било положено у гроб. Отворили су његов гроб да би га свети Ерасмо вакрсао и предао родитељима. Дошавши на његов гроб Блажени је рекао: „Анастасије, ако верујеш у Господа Иисуса Христа који је рођен од Дјеве Марије и Духа Светог, узми свог сина.“ Велика, дакле, забуна бејаше у народу и чудили су се томе. Овај, дакле, Анастасије рече: „Можеш ли ти вакрснути мoga сина?“ Свети Ерасмо одговори: „Не ја, већ Господ мој Иисус Христос, чији сам ја слуга.“ Анастасије рече: „Ако ми мoga сина живог даш, повероваћу и ја и мој дом и сав овај народ.“ После овога, свети Ерасмо рече: „Скините покров са ковчега“. И заповеди да остане са оцем и мајком његовом, и приклонивши колена над телом, завапи повищеним гласом и рече: „Дете, устани!“ Након тих речи, дете устаде и повика великим гласом говорећи: „Велики је Бог хришћана!“ И окренувши се оцу рече: „Оче, докле ћеш бити неповерљив? Јер богови којима служисмо не постоје. Видех их у аду смештене и немају моћи, у мукама су. А Бог овог светог Ерасма је велики“. Тада Анастасије поверова и сав дом његов и, као што се још онога часа крсти народа више од четрдесет хиљада људи.

После тога свети Ерасмо завапи повищеним гласом и рече: „Благодарим ти, Господе Иисусе Христе, Сине Божији, што си извео народ свој на пут истине. Ово је речено у Твом пречистом Јеванђељу: „Молите се и даће вам се, тражите и нађи ћете“ (Мт. 7,7). Ти сада благослови овај народ Твој који је пришао Теби.“ Када Свети ово рече, чу се глас са неба који говори: „Добро слуго добри и верни (Мт. 25,21), који си се за мене борио на земљи, све што замолиш, даће ти се.“ Тако је Господ благословио свој народ, који је поверовао оног дана.

Они који су поверовали, окупили су се заједно, а свети Ерасмо за седам дана није престајао да поучава народ Божији, и да им излаже целокупно Божанско учење. И рече им: „Послушајте ме, љубљена

децо. Сачувајте Божије заповести и чудеса Његова о којима сте слушали и која сте видели, и велику Његову моћ коју нам је показао; обучени у оклоп правде (Еф. 6,14) и вере (1. Сол. 5,8), као рођена деца Божија.“ А када цар Максимијан чу шта се све догодило у граду од овога човека, а сазнао је од неког верног идолопоклонника Прова, који му рече: „Чуо сам најблаженији царе, шта се догодило у граду: гле, царство твоје је презрено и богови наши, а човек неки из Антиохије не зна за наше богове и презире их, он исповеда оног (Бога) кога називају Христос и који је заиста разапети Бог.“ Чувши ово цар Максимијан позва светог свештеномученика Ерасма и јавно, унапред упозоравајући га, посаветова га. Када се раздани блажени приступи у судницу. Када је ушао, цар рече: „Реци, ти безбожниче, какве непријатности чиниш?“ Свети Ерасмо не одговори на ову реч, већ бејаше само уперио очи на небо. Максимијан му рече: „Ништа ми не одговараш?“ Разљућен (цар) заповеди да га ударају по устима. Свети Ерасмо рече: „Вуче грабљиви, пун си безакоња, зашто нападаш слугу Божијег?“ Цар одговори: „Треба да поверијеш боговима.“ Свети Ерасмо рече: „Ја исповедам Господа мог Исуса Христа Сина Божијег.“ Максимијан рече: „Онога који је разапет од Јудеја у Јерусалиму, и који је рођен и страдао?“ Свети Ерасмо, мало смешећи се, одговори: „Благодарим ти царе што не желиш да ме поштујеш, јер си ми добро рекао да треба уважавати оне који Њега поштују. Његова проливена крв је наша светлост, која, ако желиш да спознаш и у Њега верујеш, спасава.“ Цар Максимијан рече: „Да ли је то у што верујеш истинито?“ Свети Ерасмо одговори: „Добро си ми рекао да онај који верује и верујући приноси своју жртву и хвалу“ (Пс. 49,14), и исповедање приноси. Јер Онај који је искупио свет од грехова њихових и мене је излечио.“ Цар одговори: „Нека твоја душа ода хвалу и принесе жртву мојим боговима. Да ли ми обећаваш?“ Свети Ерасмо одговори: „Ако увидим да је то нормално, учинићу.“ Тада се цар испуни радости са свим народом и одведе слугу Божијег у Херкулов храм у град Сурмитанан (*Σουρμιταναν*) и још заповеди да се у храму све припреми што треба за жртву. Видећи то, свети Ерасмо би тужан у срцу своме и подиже очи своје на небо и рече: „Господе Исусе Христе, Сине Бога живога, услиши ме овога часа и пошаљи анђела Твог да ми помогне у овој демонској борби која ми је припремљена.“

Пошто су ушли у храм, свети рече цару: „Где је Бог коме заповедаш да се поклоним?“ Цар држећи га за руку, уђе с њим у храм и показа му

велики бакарни идол од 12 лаката и рече: „Ево бога муг коме ја служим.“ И пошто је мученик остао непоколебљив, идол је одједном срушио се и претворио у прах и из њега изађе демон (змај) и поубија трећину народа. Цар, видећи то стаде се ударати, узјаха свога коња и отиде у свој дворац ударајући се у прса и говорећи: „Јаој мени, овај човек ми уништи царство.“ Тада половина народа повика: „Свети Ерасме, помоли се за нас, да не изгинемо од овог чудовишта“. Свети пак Ерасмо рече. „Ако будете поверовали у Господа нашег Исуса Христа бићете спасени.“ Потом заповеди демону да не учини више никакво зло. Свети Ерасмо још рече: „Погледајте каква чудеса Бог чини онима који верују у њега.“ И би крштено онога дана око 30 хиљада људи. И беше велика борба на небу између хорова анђела и ћаволске чете. Свети Ерасмо повика узвишеним гласом и рече: „Слава Богу на висинама и на земљи мир, међу људима добра воља“ (Лк. 2,14). Сав окупљени народ одговори: „Амин!“ Град Ормитанон (Сормитанот) био је узнемирен. Цар се уплашио и тада заповеди оружаној пратњи да сав присутни народ поубијају мачем. Када се пак то свршавало, у мученичкој борби, број од тридесет хиљада људи упућивао је своје молитве мученику. Њима пак рече свети мученик: „Пођите у име Бога у срећни час у Свети Град који вам је Господ припремио у који ћу и ја после моје борбе доћи к вама.“ Појавише се анђели који летеше из облака са неба и примише душе светих и отпратише их на небо. Чуо се и глас са неба који је певао и говорио: „Блажен ће бити пут праведника.“ Када то виде свети Ерасмо, обрадова се као добри пастир (Јн. 10,11) своме стаду, и тако сви бише предани Господу.

Тада цар Максимијан испуњен гневом заповеди да муче светог Ерасма и да га кажњавају различитим мукама, и заповеди слугама својим да начине бакарну одећу по мери мученика и да је усијану брзо обуку мученику говорећи: „Да видимо сада да ли ће твој Бог да те избави из мојих руку?“ Свети Ерасмо одговоривши рече му: „Прождрљивче и пуни безакоња, сине ћаволски, дивим се твојој бесстыдности. Као што сам ти рекао и сада ти говорим: Не плашим се твојих претњи и не плаши се срце моје, учини све што хоћеш.“ Био је разапет на крст и певао је речи Давидове: „Проведени смо кроз огањ и воду и Ти си нас извео на слободу“ (Пс. 65,14), и опет: „Као у пећи искушао си нас (Пс. 65,10), све који верују у Тебе“ и као жртва паљеница принет сам и показан, обрадовах се. Одједном запаљена одећа постаде хладна као снег, а у истом стању нађе се и цело његово тело.

Тада свети Ерасмо рече: „Ево, царе подобан си оцу твоме ђаволу (Јн. 8,44), то ми је Господ мој рекао“. Народ повика: „Велики је Бог овог човека, који је учинио чуда кроз њега.“ Максимијан рече: „Ово су мађионичарске вештине да се ватра угасила и да он хули на моје божове.“ Свети Ерасмо рече: „Безумни царе, који говориш да је овај мој Бог обмана, а допустио си да твоје камене божове предводе ограничени људи, који су слични теби. Овај (Бог) је тај који побеђује твоје нечисто мишљење.“ Цар рече: „Докле ћеш твоје охолости моћи да испољаваш?“ Мученик рече: „Ја се чудим твојој немоћи и да се не стидиш.“ Испуњен гњевом цар заповеди да слуге припреме котао од тридесет мера молибдена, ритине, смоле и уља и да га напуне. Котао је великом брзином напуњен, и котао се заталасао попут малог мора. Цар рече блаженом: „Да ли ћеш моћи твојом магијом да то угасиш?“ Мученик рече: „Овај котао је моје освежење.“ (Свети) учини на њему (на котлу) Христов знак и рече: „Глас Господњи над водама“ (Пс. 28,3) и потом одједном се котао распрши. Цар попрскан, повика говорећи: „Запаљен сам, човече Божији, него помоли се за мене.“ Мученик рече: „Јао теби, вуче грабљиви, где ватра коју си припремио по наговору оца твог ђавола и анђела његових (Мт. 25,41). Јер не схваташ, пошто је срце твоје скамењено (Мк. 6,52), али због народа који се овде налази, нека ти буде добро.“ И одједном нестаде његовог бола. А многи који су били присутни и ово видели, повероваху онога часа у Христа. Цар видевши ово шта се дододи, заповеди да мученика утамниче у затвор и да ставе на њега окове од пет стотина фунти. Мученик се тада молио и видео је младића у великој слави који му говори: „Ерасме, устани. Ево, ја сам анђео Михаил, послан сам ти, да те поведем у Кампанију у град Формија да поучиш народ.“ И узвеши га изведе га из града Сурмеона (*Σουρμεων*). И дође у Дирахион (*Διραχιον*) и тамо му је био од Господа припремљен чамац, и ушавши у њега пређе у земљу. Максимилијан се на то уплаши кад га не нађе и рече: „Бог његов га је извео.“

Мученик Христов дошавши настани се у граду Формија и после 7 дана престави се у Господу. Анђелски хлеб анђео му је доносио. Дође му и глас са неба који му је говорио: „Ерасме, иди и престави се у граду светом који ти припремише браћа мученици и пророци и апостоли моји, и прими ћеш плату твоју. Јер сам ја тебе прославио на небу и на земљи.“ Свети Ерасмо је истрајао, на небу је видео припремљен венац који му је ишао у сусрет и хорове пророка и апостола, и приклонио је

уши и главу и рекао: „Господе, прими душу слуге Твога.“ На крају молитве своје, предаде душу Господу у миру. И престави се душа његова седам пута беља од снега и би од анђела однета са великим славом на небеса. И тако, најсветији Христов свештеномученик Ерасмо старао се пред Богом сведржитељем за бедне и сиромашне говорећи: „Господе Исусе Христе, јединородни Сине Божији, заповеди да окончам на овом месту, које је место хвале Твоје, прими ме како сам се молио у име Твоје, прими плату његову од њега. А ја Ерасмо од овога места суботом и недељом нећу одступити.“ И појави се глас са неба који му говори: „Пожури, слуго мој Ерасмо, и увек ћеш се тако молити и ја ћу те пратити још више. Тако dakле он уђе у радост Господа свог (Мт. 25,21 и 23) и тамо се радује и ликује са праведницима и изабраницима мојим у векове векова. Амин.“

ОДАБРАНА БИБЛИОГРАФИЈА

Acta Sanctorum (AA.SS.), junius I, Antverpiae 1695,211-216.

J. P. Migne, Patrologia cursus completus (series Graeca - PG), t. 117, 484-465. H. Delehaye, Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae, Propileum ad Acta Sanctorum, Brixellis 1902,723-724.

Ј. Поповић, **Житија светих за јун**, Београд 1975,47-48.

F. Halkin, La légende grecque de Saint Ersme, Anallacta Bolandiana 101 (1983)5-17.

Х. Столић, **Православни Светачник - Месецослов 1**, Септембар - Јун, Београд 1988,476-477.

Монах Тадија, **Пролог**, Београд 1985,417-418.

Д. Глумац, Свети Еразмо Охридски чудотворац, Весник на Македонската православна црква, Скопје, мај-јуни, 21,1979.

И. Снегаров, Житија на народни светии, писани на охридско наречие с грцко писмо, **Македонски преглед, кн. 5-6** (1925), Софија.

Н. Бошале, **Климент Охридски и школата на хуманизмот (социологија на раното средновековие)**, Охрид 1983.

Ј. М. Весели, Свети Еразмо од Формија, **Лихнид 6 - Зборник на трудови**, Охрид 1988,53-68.

Х. Мелоски, Две житија на Свети Еразмо Лихнидски, **Лихнид 6 - Зборник на трудови**, Охрид 1988,69-87.

В. Маленко – П. Кузман, Хераклеја, **Лихнид 6 - Зборник на трудови**, Охрид 1988,89-101.

В. Битракова-Грозданова, **Старохристијански споменици во Охридско**, Охрид 1975.

Ф. Папазоглу, **Македонски градови у римско доба**, Скопје 1957.

Ц. Грозданова, Појава и продор портрета Клиmenta Охридског у средњевековној уметности, **Зборник за ликовне уметности**, 3, Нови Сад 1967.

V. Malenko, Nouvelles decouvertes dans la localité Sv. Erasmo, Archeologia Jugoslavica 15 (1974) 45-51.

J. Coulson, Dictionnaire historique des saints, Pris 1964,144.

В. Маленко, Нови археолошки наоди на локалитети „Козлук“, „Габавци“ и „Св. Еразмо“, Macedoniae acta archaeologia 2 (1976)221-234.

А. Шоње, Украсни мотив на поду базилике Св. Еразма код Охрида у Македонији, **Жива Антика** 31/1-2, Скопје 1981.

Ц. Грозданова, Ппортрети на светитељи од Македонија од 9. до 18. век, Скопје 1983.

Zusammenfassung

Radomir Popović

Der Heilige Erasmo von Ohrid

Der Heilige Erasmo, Bischof von Antiochien, ist einer der ältesten Frühchristlichen Heiligen dessen Kult sehr lebendig in Ohrid ist (Stadt am gleichbenannten See, in der Antike: Lichnidos), und wird am 2/15. Juni gefeiert. Er hat in der genannten Stadt und Umgebung das Christentum verbreitet, und mit Ohrid sind viele Wunder verbunden die er vollbracht hat. Im mediterranischen Teil Europas (Süditalien und Spanien) ehrt man den Heiligen Erasmo als Schutzpatron von werdenden Müttern und Seefahrten.

Archäologen haben in Ohrid eine ihm geweihte Basilika aus dem 5. Jahrhundert entdeckt mit einem schönen Baptisterium für die Taufe Erwachsenen, wie auch einen Ort im Altarraum, wo wahrscheinlich ein Teil seiner heiligen Reliquien bewahrt wurde.

Der Autor bringt eine Uebersetzung der Vita des Heiligen Erasmo aus dem griechischen ins Serbische wie auch eine ausgelesene Bibliographic über diese Problematik.

Приложение 5:

Бойка Мирчева (София):

ЗА ИСТОРИЧЕСКИТЕ СВИДЕТЕЛСТВА В СЛАВЯНСКАТА
СЛУЖБА ЗА СВ. ЕРАЗЪМ ОХРИДСКИ (ФОРМИЙСКИ)

ЗА ИСТОРИЧЕСКИТЕ СВИДЕТЕЛСТВА В СЛАВЯНСКАТА
СЛУЖБА ЗА СВ. ЕРАЗЪМ ОХРИДСКИ (ФОРМИЙСКИ)*

Бойка Мирчева (София)

Св. Еразъм Охридски (Формийски) е един от светците, чиито култ е бил разпространен както на Запад, така и на Изток. В западната традиция този култ е особено популярен и в течение на времето прераства от регионален южноиталиански в общоевропейски и достига до цяла Западна и Северна Европа, включвайки в себе си почитането на други едноименни светци.

В източноправославната традиция св. Еразъм е почитан най-вече в Охрид и Охридско, което има своите дълбоки исторически корени – именно в старата Лукрида/Лихнида (Охрид) той е проповядвал християнската вяра, покръстил е много хора и е извършил най-големия си подвиг – възкресяването на сина на един от първенците на града Анастасий.

Съдбата на светеца, така, както е представена от неговото житие, е изпълнена с пътувания, повратни моменти и чудесни избавления с помощта на вратата и небесните сили. В текста вероятно се преплитат действителни исторически събития с агиографски елементи, характерни за този вид литература. Св. Еразъм (III–IV в.; загинал мъченически между 303 и 305 г.) е по произход антиохиец (не е напълно ясно дали в случая става дума за Антиохия Сирийска или Антиохия Карийска)¹; прекарал седем години в отшелничество, той се връща в града си, за да проповядва и обръща хората към християнството. Мъчен и затворен в тъмница от император Диоклитиан (284–305), избягва от нея с помощта на небесните сили и се озовава в Лукрида/Лихнида (Охрид), където отново проповядва, кръщава в името на Иисус Христос и възкресява сина на Анастасий. След донос е отведен в столицата на провинцията Сирмиум, пак е мъчен и затворен, този път от съимператора Максимиан (285–305), където по чудесен начин излиза от

* Изследването е подгответо в рамките на проекта „Старобългарската агиография и химнография като извор за културните контакти между Източна и Западна Европа през Средновековието“, финансиран от Българския национален фонд за научни изследвания. Изказвам най-искрена благодарност на колегите Лора Тасева и Славия Бърлиева за неоценимата помощ при подготовката на тази статия.

¹ Мирчева 2006а: 300–301.

нея и след пътуване по море от Дурас (Драч, Дурацо) до Кампания в Италия, се озовава във Формия, където след известно време умира.

Житийната творба за св. Еразъм е известна в две латински и две гръцки версии, запазени в няколко преписа². Съществува и гръцки химнографски текст под 7 юли³, посветен на светеца, дело на химнографа Георги (IX или X в.), чието име е кодирано в богоизображените тропари⁴. Той обаче има много общ характер и тъй като не съдържа някакви исторически податки, не може да се свърже определено със св. Еразъм⁵. От по-късно време (XVI в.) датира издадената в Мосхополе гръцка служба за св. Еразъм⁶, чийто текст е напълно различен от разглеждания от нас.

Славянският култ към св. Еразъм е по-ограничен, а текстовете за него – по-слабо разпространени. Първа по време е бележката в месецослова на Асеманиевото евангелие: *μέσα ἦν ὁ στόχος οὐκινοφόρος πατρῷα ράχα· τοῦδε αὐτῷ εράζμα ἐγίγνετο·*⁷, която говори за стариността на славянския култ към светеца и фиксира една от най-ранните дати за отбелязване на паметта му (2 юни). Най-много свидетелства за почитта към св. Еразъм са запазени в Охрид и Охридско, където мъченикът е тачен и до днес. За това говори и присъединяването на името му към имената на Седмочислениците, на мястото на св. Горазд. Така например в една статия на българския изкуствовед Д. Уста-Генчов, посветена на Свети Седмочисленици в българската иконография, се казва: „Паметта на св. Клиmenta и на св. Седмочисленици или както ги зоват още „Св. Светозарни учители“ повече се пази и почита в Македония, отколкото в Мизия и Тракия. В някогашните предели на Охридската архиепископия тях високо ги славят не само българите, а още аромъните, гърците, православните албанци и др. Тук кръщават децата си на името на някой от Седмочислениците, тук се срещат най-вече имената Климент (Климе), Наум (Унчо) и др. ... Тук още кръщават Размо, т.е. на св. Еразъма“ и още: „Погрешно е от страна на някои македонци, че наред със Седмочислениците турят и св. Еразъм, това е анахронизъм. И нему те въздават голяма почит и на него те кръщават своите чеда.“⁸.

Освен на разпространения култ към Еразъм смесването на имената се дължи и на текста в Паисиевата история, в който името на ученика на Кирил и Методий Горазд е заменено с това на Еразъм: *и τώς σε σοβαλή*

² Подробен преглед на преписите на различните версии и техните взаимоотношения вж. у Desantis 1988: 488–507; Desantis 1992: 268–304; Falkenhausen 1997: 131–137. За съжаление, друга статия на В. ф. Фал肯хаузен, посветена на св. Еразъм (Falkenhausen 1996: 79–92), не ми е достъпна, поради което се базирам на цитираното у Д. Щерн (Stern 2006a; Stern 2006b).

³ AHG 11: 127–137.

⁴ AHG 11: 127.

⁵ Срв. Stern 2006a: 355.

⁶ Μηνύ, Ιουνίου 1741: 23–34. За отношенията между двете служби срв. Stern 2006a: 355–356.

⁷ Kurz 1955: 295.

⁸ Уста-Генчов 1927: 92, 93.

петъ философ е бил български ръдъ, знал елински премоудрост и писане: Сава, Наумъ, Еразъмъ, Ангеларија⁹. За силата на този култ в по-ново време говори и славянският превод на проложното гръцко житие на св. Еразъм, записано в средата на XIX в. с гръцки букви на охридско наречие¹⁰.

Запазен е славянски превод на *Житието на Еразъм* (в известния Успенски сборник от XII в.; нататък *Усп*)¹¹. Преписи от по-късно време се намират в сборника Егор. 279, РГБ от втората четвърт на XV в. (на л. 558 и сл.), Чети-миней за юли Йосифо-Волоколам. 598, РГБ от последната четвърт на XV в. (житието е прибавено допълнително в началото на л. 1 и сл.)¹², а така също и в комплектите на Великите чети-минеи на митрополит Макарий. Славянският превод на житието е изследван от Д. Щерн, който се базира на три преписа от Макариевите минеи, поместени на дата 10 юни (Син. 181, ГИМ, л. 200a–204a; Син. 995, ГИМ, л. 158b–162b и Соф. 1322, РНБ, л. 98a–100a), но без да привлича за сравнение най-ранния славянски текст от XII в. в *Усп*¹³. Още един препис на творбата, но под дата 10 май, е запазен в майския том на Макариевите чети-минеи Соф. 1321 от РНБ, л. 368a–370a (нататък *Соф 1321*)¹⁴. Този текст също не е използван от Д. Щерн.

В славянската традиция съществува и *Служба за св. Еразъм* без намерен засега византийски паралел, поради което може да се допусне, че е оригинална¹⁵. Известна е по пет преписа, четири от които се пазят в руски книгохранилища¹⁶:

1. Син. 167, ГИМ (нататък *Син 167*), служебен миней за юни, руски, XII в., л. 6r–13r¹⁷.
2. Соф. 206, РНБ (нататък *Соф 206*), служебен миней за юни, руски, XII в., л. 3v–6v¹⁸.

⁹ За изображенията на Седмочисленците и включването на св. Еразъм сред тях срв. още: Грозданов 2000: 21–41. Всъщност в основата на това смесване у Паисий стои объркването им в основния източник на Паисий – Цезар Бароний; срв. текста у Паисий Хилендарски 1961: л. 97a, с. 134.

¹⁰ Срв. Снегаров 1925: 29.

¹¹ Успенски сборник 1975: 212–220 (л. 118c–124a).

¹² Двата преписа са посочени у Афиногенов 2006: 263, 266; вж. също справката у Творогов 2008: 56–57. За съжаление, нямам възможност засега да отчета материала от тези два източника, към които ме насочи колегата А. Турилов, а те ще бъдат обект на бъдещи проучвания по темата. Според думите на А. Турилов особено ценен от тях е Егоровият препис, чиято минейна част е близка до Успенския сборник.

¹³ Срв. Stern 2006a: 352–381; Stern 2006b: 198.

¹⁴ С фотокопие от този препис разполагам благодарение на колегата М. Йовчева, за което ѝ изказвам най-искрена благодарност.

¹⁵ Сводно издание и немски превод на службата вж. у Stern 2006a: 370–381.

¹⁶ За възможността да използвам фотокопия от преписите Син. 167 от ГИМ, Соф. 206 от РНБ и БРАН 4.5.10 изказвам искрената си благодарност на колегата д-р Д. Кристианс.

¹⁷ Използван за сводното издание на текста, срв. Stern 2006a: 370–381.

¹⁸ Използван за сводното издание на текста, срв. Stern 2006a: 370–381.

3. БРАН 4.5.10 (нататък *БАН 4.5.10*), служебен миней за май и юни с проложни четива, сръбски, началото на XIV в.¹⁹, л. 16b–18b²⁰.

4. НБКМ 122 (нататък *НБКМ 122*), празничен миней от 1435 г., сръбски, л. 243v–246r²¹.

5. Хлуд. 160, ГИМ, служебен миней за юни–август, сръбски, първата половина на XIV в.²²

Славянската служба за св. Еразъм съдържа три вечерни стихира на „Господи, възвах“ за 8-и глас. В преписа от *БАН 4.5.10* едната стихира е заменена с друг текст, също посветен на св. Еразъм: *стъе· гла· н· по· о пръславыно· 0 пръславыно чю· на нбн н на земли· радость дн тавн се [...] пъшть керадма мънка· ѿ ангъль хваламн вънъ[... ..]· н ѿ улвъкъ пънние приемајетъ· и кълко пострада въ въсом· како добре подвига се· върже врагы падо се лоукавы[...]. ѿ побѣжъшоу н·²³*. В три от преписите (без *БАН 4.5.10*) е запазена вечерна слава за 8-и глас. Канонът също е за 8-и глас с ирмос на първа песен Възроужена фараона и съдържа осем песни. Във всички преписи е изписан седален. Кондак е запазен единствено в *НБКМ 122*. Не е запазен икос.

Канонът за св. Еразъм е изграден по музикалния модел на византийския канон за Димитър Солунски, приписан на химнописеца Николай²⁴. Сравнението на текстовете показва, че съвпадат всички ирмоси и богословични тропари (без богословичния за осма песен) от произведението на Николай. Подобно съвпадение означава, че за тази, може би оригинална, славянска творба е използван известен във византийската химнография музикален модел за създаване на химнографско произведение за мъченик.

В юнославянските минеи *НБКМ 122* и *БАН 4.5.10* текстовете са само за св. Еразъм и са поместени под дата 1 юни²⁵, а в руските *Соф 206* и *Син 167* – под дата 2 юни заедно със *Службата за св. Никифор Изповедник*. И в двата руски преписа каноните са изписани отделно, а не песен по песен, което подсказва за една по-ранна химнографска традиция.

Преписите на *Службата за св. Еразъм* показват определени структурни разлики помежду си, обусловени от произхода им. Както може да се очаква, в руските минеи в началото е поместен седалният, който в южно-

¹⁹ Сводный каталог 2002: 576.

²⁰ Не е използван в изданието на Д. Щерн (Stern 2006a).

²¹ Изздание на текста вж. у Мирчева 2006а: 312–319. Използван за сводното издание на текста у Stern 2006a: 370–381.

²² Сергий 1901: 212. Засега не съм имала възможност да работя с този препис и той остава извън моите наблюдения.

²³ Тази стихира не е засвидетелствана досега в друг препис. Тъй като листът е много повреден, някои пасажи не могат да се разчетат напълно.

²⁴ Вж. сравнителната таблица в Приложение № 2 у Мирчева 2006а: 309–311.

²⁵ На същата дата се намира службата и в сръбския миней Хлуд. 160 от ГИМ (Сергий 1901: 212).

славянските е включен след трета песен. Сръбските преписи започват с три вечерни стихири и вечерната слава, които в руските са поставени след седалния тропар. Канонът и в четирите минея върви по познатата схема, но с известни разлики в отделните източници. Най-пълната версия се съдържа в *НБКМ 122*. В края на първа песен в него е вмъкнат един допълнителен тропар. Трета песен в *НБКМ 122* също е с четири тропара за светеца, докато в останалите минеи тропарите са по три, като в *БАН 4.5.10* липсва третият, а в *Соф 206* и *Син 167* – четвъртият по ред. Четвърта песен във всички източници е с три тропара, но в *БАН 4.5.10* липсва третият тропар. Осма песен също е с четири тропара в *НБКМ 122*, но в *БАН 4.5.10* липсва вторият тропар, а в *Син 167* и в *Соф 206* – третият. Девета песен отново е с четири тропара в *НБКМ 122*, докато в *БАН 4.5.10* е пропуснат третият, а в *Соф 206* и *Син 167* – четвъртият тропар.

Освен пълни версии на службата в славянските минеи са запазени и нейни съкратени варианти. Така например две от вечерните стихири и вечерната слава за св. Еразъм (без канон) са поместени в минея F.p.I.72 от РНБ под дата 1 юни (л. 195г). Този препис не е печатан, затова тук ще приведа неговия текст:

Памѧ сѹѓо ииинифорѧ епїпа ѹѹѓѓа и сѹѓиу ѹаӡм8 ииинъ младенъцъльннмн
(sic!) при таѹртантъ цѹн. Ст҃ра гла. н.

Дроѹгы монсн ѿѹе обрѣте са ииина пицѧ яако агѓль приема томоу житиє.
въ пальти спѹбыти са. бе-с-ыиинънна и сь ииини бесъдоѹа. пальки демонъсъя
вса прогона и ииинъ прѣдъстонишъ хѹи на ииини сь агѓлы непрѣстано ман са спи
са дшамъ нашииъ~

Лоѹкруndo свѧтло веселн са. приемъ хѹи незаходаше. санце тѹсвѧтламн
зафъмн. въсего мнра просвѣциша юдесн же къ хѹи людн приводаша. ииенънна
токи. и възыльне ииинваща. мртвыя (sic!) въскрѣшаща. и болѣзни вса
ииенъваша тъмъ хѹи ми са блже:~

Тѹсвѧтламн зафъмн блажене огражъ (sic!) са. яако санце лоѹгамн въсего
мнра просвѣти поустна процаа. и црквь краса хѹа. саже бы стальп нѣдвижннмн
чудесы а прино сънчаваа тъмже та мла и мене просвѣти. омрачена твоимн
млтвамн. блажнє сѣлю:~

За разлика от споменатата по-горе гръцка служба, издадена в *AHG*, славянската служба за св. Еразъм определено е свързана с агиографския текст. В общи линии тя следва известните от житието факти, които, разбира се, са обвити в характерната за химнографията поетична словесност. Споменава се родната му Антиохия, „ливанска гора“, където Еразъм се качва, за да се отдае на отшелничество, близостта му с дивите животни, храненето му с ангелска храна, възкресяването на мъртвия син на видния гражданин на Лукрида Анастасий, лечителската му дейност, множеството народ, който обръща към християнската вяра, мъченията от съимператорите на Римската империя Диоклитиан и Максимиан и победата над тях, разру-

шаването на езически идоли, чудесното му възкачване на небето заедно с покръстените от него християни, които са принесени в жертва от езичниците, без обаче да се споменава за пребиваването и смъртта му във Формия.

Факт е, че основната част от подвизите на светеца е свързана именно с Лукрида (Охрид) и Сирмиум (дн. Сремска Митровица). Макар че в житийния текст два пъти почти дословно се повтарят двата епизода с мъченията, извършени от Диоклитиан (в Антиохия) и Максимиан (в Сирмиум) и нишката на разказа следва определена схема на поведение на проповедник и защитник на Христовата вяра, основно ядро в него е чудното възкресяване на сина на Анастасий.

Изключително интересно е да се отбележи, че в службата, както и в житието липсват названията Охрид и Лихнида – св. Еразъм е архиерей на Лукрида (Λούκριδα или Λυκρίδα), срв. третата вечерна стихира: *Λούκριδῷ σεντλόντε* *σεντλόντε*, втория тропар на пета песен от канона (№ 25): *Λούκριδά* *μέστα· σεντλόντε* *σεντλόντε* и третия тропар на осма песен (№ 35): *Λούκριδῷ ληκτόντε* *τέκοντε* *σεντλόντε* според преписа в *НБКМ* 122, където диграфът *ου* показва недвусмислено, че името се е произнасяло с *у*. По същия начин е изписано името и в стихирата, запазена в миней F.p.I.72 от РНБ (вж. по-горе). В останалите преписи на службата името на града е засвидетелствано по следния начин: в *БАН* 4.5.10 липсва вечерната стихира, на останалите две места стои *Лукридска* и *Лукридо*; в *Соф* 206 и *Син* 167 във вечерната стихира *Лукридо*, в тропар № 25 *Лукридска*, а тропар № 35 липсва. В житийния текст в *Усп* и Макариевите чети-минеи то е във форма *Лукрида* или *Лукринда*²⁶, така, както е фиксирано и в три от четирите преписа на службата.

Безспорно е колебанието в названието на града в славянските текстове – Ликрида или Лукрида. Различни названия на града обаче откриваме и в гръцките и латинските преписи. В *AASS* погрешно е фиксирана формата *Sidugrido*²⁷ вм. *Lucrido*. В латинския текст от *Codex Tegernseensis* 1413, л. 43v (*Versus ad Engilmaram*) от X в. името на града също е *Lucrido*²⁸. В гръцките преписи на житието отново се открива *Λούκριδον/Λουκριδός*, с четене на вокала като *у*.²⁹

Това название на града неведнъж е предизвиквало съмнения в идентификацията на топонима³⁰, но в последно време може да се каже, че фоне-

²⁶ Успенски сборник 1975: 215 (л. 120c), 216 (л. 121a); *Соф.* 1321, л. 368b.

²⁷ *AASS*: 214 (& 7), срв. на с. 216 в същото издание бележка на издателите: „Erat in præcisio Ms. Lucrido: sed ex priore reposuimus, Sidugrido“; срв. и разночтението *Sidugrido* под линия у Desantis 1988: 520.

²⁸ Strecker 1978: 88 – бележка под линия в разночтенията: „Papebroch zu den Acta 6 gibt an, in der ältesten Hs. stehe Sidugrido, in anderen Lucrido Mombritius lucido“.

²⁹ Срв. Desantis 1988: 520, 521, 522, 523.

³⁰ Срв. Desantis 1992: 291–292; Falkenhausen 1996: 81; Stern 2006a: 360–361.

тичният развой Лихнида – Лукрида – Охрид вече е доказан³¹. Тъй като в края на XI в. (1070–1080 г.) в латинската редакция на *Житието на св. Епра-*

³¹ Мирчева 2006b: 457–462. Тук ще си позволя да повторя изнесените в тази моя статия данни за фонетичния развой в названието на града. Хипотезата на В. Томашек е за неславянски произлизат една от друга – илийско-южноалбанското *n* пред вокал се е произнасяло като *r* – *Lychris, *Lychrida, с дисимилация – *Nychrida, *Nuchrida, в което виждали гръцкия предлог *εν*, така че името било схващано като *Uchrida* – *Ochrida* (неударено *u* се произнася почти еднакво с *o*). Според него този преход е станал още в илийски (т.е. предалбански) и в албанския диалект е наследен от по-старо време, а в *Λυχνίς* гръцкият вокал *v* се е произнасял като *u* (българско *у*). Това произношение се е задържало доста дълго, а в съвременния цаконски гръцки диалект и до днес се произнася така. Тоските и сега наричат този град *Oxorē*, а има засвидетелствана и една по-стара форма *Aλχερι(a)* (Tomaschek 1887: 353). На базата на това предположение на В. Томашек Й. Иванов прави заключението, че „имената *Lychnis, *Lichnidus, *Λυχνιδός, *Λυχνίδιον, *Αχρίς, *Αχρίδα (винителен падеж, употребяван като именителен), идват едно от друго под влияние на този южен албански диалект, в който интервокалното, а понякога и краесловното *n* се заменя с *r*“. Шо се отнася до най-новата славянска форма *Oxrid*, то тя отразява според Й. Иванов правилното средновековно славянско представане на кратко *ă* като *o*, за което привежда редица примери. Освен това Охридският архиепископ Хоматиан (1217–1234) изрично изтъква, че новата форма на името *Aхрида* е дадено на старата *Лихнида* според езика на мизийците, т.е. българите: ... τὴν Αὐχριδὸν Ἄλυριῶν πόλιν ... ἡ νῦν Ἀχρίς κατὰ τὴν Μυσῶν ὄνομάζεται γλώσσαν (Иванов 1925: 56–57). От своя страна Л. Милетич подкрепя хипотезата за славянски произход на името *Oxrid*, като според него етимологическите обяснения на В. Томашек и Й. Иванов се основават главно на звуковите закони. Според него така се „обяснява само промяната на *n* в *r*; но не е обяснил как е могла да се преобрази формата „Лихрида“ (която исторически и не е засвидетелствана, Б.М.), та да стигне до формата Ахрида“ (Милетич 1926: 142–146). Л. Милетич се основава на съдържанието на К. Иречек (Иречек 1878: 354), че под името *Aхриdos* се разбира област в долината на Средна и Долна Арда. По времето на Второто българско царство областта била под властта на цар Калоян, но след битката при Клокотница северните склонове на Родопите със Станимака (Асеновград) и Чепино остават в българска територия, а Ахридос – във византийска. К. Иречек също извежда етимологията на *Aхриdos* в Родопите от *xrid* ‘скала’. За Милетич това тълкуване е важно, защото двете гръцки форми *Aхриdos* в Родопите и *Aхрис* (род.п. *Aхриdos*, вин.п. *Aхрида*) на Охридското езеро според него са идентични по произход и значение. По неговото мнение гръцката форма в Родопите се е наложила и е твърде вероятно, ако се е била запазила в говора на българското население там толкова дълго, както в Охридско, тя също да гласи *Oxrid*. Но от втората половина на XIII в. названието *Aхриdos* в Родопите изчезва и у писателите от XIV в. се появява ново име на областта: Мора – *Morrha* – *Μόρρα*. Във *Венецианската привилегия* от 1119 г., в която се изброяват провинциите, двете имена се споменават едно под друго. Според К. Иречек Мора първоначално е била част от старата област *Aхриdos*, вероятно по-близката до Димотика, а по-късно названието се пренесло върху цялото долно течение на р. Арда (Jireček 1888: 286). Ст. Младенов подкрепя мнението на Томашек и Й. Иванов и смята, че *Lychnis*, *Lichnidus*, *Lychnida* произлизат едно от друго. Според него този преход е станал още в илийски (т.е. предалбански) и в албанския диалект е наследен от по-старо време (Младенов 1927: 448). В една по-нова статия на българския учен Ив. Дуриданов, посветена на етимологията на *Oxrid* (Дуриданов 1982: 539–542), се привеждат други факти в подкрепа на славянския произход на името. Към двете засвидетелствани форми – по течението на Арда и на Охридското езеро, той добавя още две названия – едно село в Михайловградска област, разположено на рид над р. Ботуния, северно от пл. Козница и друго село в окolia Пощерска в Сърбия. Обяснението и на четирите топонима е образуването им по славянския модел с представка *o-* и именна форма, т.е. името *Oxrid* показва напълно български произход. Освен това според него няма никаква връзка между двете стари *Aх-*

зъм, направена от монаха Джовани ди Гаета (папа Геласий II), е изписано вече новото име на града – Охрид³², можем да направим извода, че славянската служба или е била създадена преди приемането на новото название на града Охрид, т.е. преди края на XI в., или е възникната на базата на известна на автора житийна творба – гръцка, латинска или славянска, като е фиксирала междинно състояние на фонетичния развой на названието Лихнида към Охрид.

На няколко места в *Службата за св. Еразъм* се открива паралел с началната част на агиографския текст, в която се описва животът на светеца в Антиохия, оттеглянето му в Ливанска планина и отшелничеството му. Така например в първата и втората вечерна стихира, както и в първия тропар на трета песен той е сравнен с Мойсей заради живота си в пустинята (подразбира се Ливанска планина) и приемането на ангелска храна³³: Δροῦγε μῶψη ὡψὲ ὠβρὲτε σε. οὐδὲνοῦρο πνιζοῦ ἵακο ἀγγλῆ πνιέμλε. ἡ τομοῦ βῳ ἡ χιτνίο. ψυλτήτης ἡ σπὸην σε. βε-σ-ύμ-τηνηά σε ηιημη βεστδούρε. πλύκε δεμόνεςκηνηέ κε σρоганηέ (1-а вечерна стихира); тн, добрини дълесн. яко крни працъвъл ёсн ливанска мъста. блгроууханниа испльнъе. житнием же яко

ridi и двата топонима в Североизточна България и Сърбия. За съжаление, обаче, Ив. Дуриданов не е обърнал внимание, че и двете приведени от него нови форми са с изговор *Orid* (без *x*) и обяснението чрез представка *o-* и именна форма е напълно правилно единствено що се отнася до тях. В друго изследване, посветено на етимологията на *Oxrid*, американският учен Ерик Хамп (Hamp 1981–1982: 777–784) приема възможността за връзка между названията *Lixnida* и *Oxrid* и представя като посредник албански диалект на тоските, като привежда нови доказателства: развитие на протетично *ь* и *о* пред веларно *l* под влияние на западните македонски диалекти, при което се получава формата *ъlxnid-, възприета в старинните албанските диалекти като *olxnid-. Според законите на албанската фонетика Е. Хамп възстановява междинна форма *oxnid- и също отбелязва прехода на *n* в *r*, характерен за този диалект. В същото време той свързва появата на топонима *Axrida* в Родопите с разселването на южните тоски след 1200 г. Вижда се, че произведенията за св. Еразъм (гръцки, латински и славянски) съдържат именно тази, както я нарича Л. Милетич, „не-засвидетелствана“ форма, и то и в дветанейни диалектни фонетични варианта – Лукрида и Ликрида. Тук изрично трябва да се отбележи, че не става дума за стар град или местност в Македония с название Лукрида/Ликрида, за съществуването на които няма никакви сведения за два различни топонима (срв. например Цухлев 1911: 35–36), а за фонетичен развой Лихнида<Лукрида (Ликрида)<Охрид). Като имаме предвид и доказателствата, приведени от Дж. Дезантис (Desantis 1992: 271–272), че житийният текст за св. Еразъм е възникнал най-вероятно в периода края на VI – средата на VIII в., и в трите негови версии топонимът е запазен във формата Лукрида/Ликрида, можем да предположим, че именно в този период названието на града е гласяло по този начин. От IX в. нататък наименованието *Oxrid* взема превес, а е окончателно узаконено по времето на Самуил, който пренася столицата си там (срв. Снегаров 1995: 164–165). Смятам, че действително названието на града, засвидетелствано в произведенията за св. Еразъм, фиксира липсващата брънка в развой на старото към новото име на града.

³² Срв. приведения пасаж у Desantis 1992: 292.

³³ Текстът на службата цитирам по НБКМ 122 с отбелзване на някои основни разночестетия в останалите три преписа, а на житието – по Усп в сравнение с текста на Макариевия чети-миней Соф 1321.

аѓгълъ бѣвъ. земнѣніе же сладость всѣ юложи. тѣмже и прииетъ яко съ нѣсъ. и яко монсн бѣвндицъ юбуете се (2-а вечерна стихира); поустыніе веселн се. прииемлюще нецаходнмою звѣзду. лѣваньскаа мѣстѣ. лоуяамн простилающа. и всоу въселенію свѣтлѣ оукрасецда. бѣдѣхновленнѣн словесын. и миже и мене просвѣти блаженъ еразме (3-и тропар, 1-а песен); нѣно житніе пауе чѣвкъ блаженне еразме. стежавъ яко и беспльтенъ. пауе дрѣвльне мѡнсед въ лѣванѣ. брашно аглако съ нѣсъ прииель іесн (1-и тропар, 3-а песен); Погустнїе гранъ сътворь. въ вышнѣнѣ житніе. всѣ познавъ. и цѣтню тауль се пороучнѣкъ. сладостн источен нѣснааго вѣрашна. (3-и тропар, 3-а песен, който липсва в *Соф 206* и *Син 167*).

Тези текстове пряко се свързват с началото на житието, в което се описва качването на светеца в Ливанската пустиня: блаженън еразмъ. поустынію въздуби и прѣбъсть тоу. аѣ .з. идже многа чудеса сътвори въ горѣ нарицающи сѧ лѣванъ. въ ноци и полоуднѣ ба пона. юмоуже на въсакъ днъ брашно съ нѣсъ съхожаше. велика же чудеса тѣмъ таун гъ. яко и англомъ съ нимъ бесѣдовати. и звѣрни же прихождаахоу въ хлѣвнноу іего и покланаяхоу сѧ юмоу³⁴ (*Усп*, л. 119а).

В житието на няколко места се описват чудесата на св. Еразъм, сред които са изцеления на болни, прогонване на бесове и обръщане на хиляди хора към Христовата вяра. След като слиза от планината в града, той изцелява множество народ и прогонва бесове: и яко сънндѣ мнозн Ѹдържнин дѣлънин дѣхъ сърѣтахоу и. стѣн же еразмъ възлагаше роукомъ свою на на. въ нима хво нѣбѣгающемъ же дѣмономъ. абине цѣлан бывахоу многи же. и стѣнъмъ кръщеніемъ приведе къ Гоу (*Усп*, л. 119а). По същия начин е предадена и дейността му в Лукрида/Ликрида: стѣн же еразмъ нареченое мѣсто юмоу. лукрида прѣнат. идже и множество вѣрнънхъ въ нима хво ѿ него кръстнша сѧ. многа же чудеса творааше помагающоу ємъ хоу. въ нихъже и съпѣнъмъ зракы дајаше. и таудамъ и недоугомъ нсцѣленна³⁵ творааше (*Усп*, л. 121а-121б).

Ето как са изложени тези негови действия в службата: чѣснъ же лѣн къ хоу приводециа. и сцѣленна ѿблано. токи иланвающа. и мѣвнѣ въскрѣсеца. и болѣднѣ всѣ иствѣюща (3-а вечерна стихира); цѣлавамн блаженне сѣлъ. болѣднѣ всѣ прогонаше. и мѣвнѣ въскрѣша. и бѣсън нѣгоне (седален); чѣснъ прѣднѣннми. и сплынънвъ въселеннѹю єсou. съпнѣ просвѣща. и бѣсъ прогонаше. и болѣднѣ и сѣтъ. и мѣвнѣ въскрѣша. яко бжин оуконикъ³⁶ блаженне еразме: (1-и тропар, 6-а песен).

В житието се описва как след възкресяването на мъртвото момче хиляди хора приемат кръщение: и тако вѣрова Анастаси. и въсъ домъ іего. въ тъ же днъ кръстн сѧ ѿ прѣстолащи люднн. тако же кръстнша сѧ яко і тъсоучи. (*Усп*, л. 121с), а след разрушаването на езическия идол и убиването на дра-

³⁴ В *Соф 1321* добавено и постнаахоу сѧ саѣдоу іего.

³⁵ В *Соф 1321* нсцѣленнїа.

³⁶ В *Соф 206*, *Син 167* оукенникъ.

кона в Сирмиум приемат кръщение 40 хиляди души: въроунте въ гъ мон іс хсъ н спсете са а не лъстнте са. и повелъ զмнєви да прѹнмъ չлвкомъ. и нуьтоже сътворнть. стын же еразмъ рече. се нынъ пакы снлы сътворн въроуџнмъ въ та. нже н кръстнша са в днъ тъ. Ѵ. тъсоуцъ моужъ. (Усп, л. 122d). В първия тропар на седма песен тези епизоди са отразени така: Тысо౩ца тисо౩щамъ. върою на кръщенїе съе прнводен. сладостн оѹченна все просвѣтн. и ѹюдесын прнвлауаї.

Най-голямото чудо, извършено от св. Еразъм, е възкресяването на сина на известния гражданин на Лукрида Анастасий, описано подробно в житийния текст: бъ же етеръ добра рода и прѣдънин. въ градъ томъ. юмоуже нмѧ анастасъ. сего же снъ лежаше мъртъ. и тъло юго готовлѧхоу къ гробову. юан же са стомоу еразмѹ да сего въскрѣснти и прѣдасть роднителема. и засточупль гробъ юго блаженън ѡ. анастаси€ аще въроу нмешн въ гъ іс хсъ. рожъшн са ѿ стъго дхъ нз марнѧ дѣви. то прннмешн снъ съон. многоу же сънъмѹ³⁷ же и ѹюдашемъ са в ненздреуенънъмъ. тъгда анастасъ ѿвѣщаавъ рече. да тъможешн ли въскрѣснти снъ мон. стын же еразмъ рече. не ѳзъ нъ гъ мон іс хсъ. юмоуже юсмъ ѳзъ рабъ нждеконн. анастаси€ же рече аще съна моего жнва мн прѣдасн. въроу н ѳзъ н домъ мон. и людніе сн. тъгда же стын еразмъ рече. съложнте тъло юго съ ѡдра и людн разгъна да ѿсточуплатъ. и повелъ ѿци и мтрн тоу статн. и прѣклонъ колѣнѣ надъ тълъмъ възъпн гламъ вељнемъ. вељнкъ юестъ бъ кръстнѧськъ. и обрацъ са къ ѿци и рече. до селъ блаzinъ са юсмъ. бън бо нмъ же слоужнан юсмъ и нуьтоже соуть. вндѣхъ бо я въ адъ покоя не нмоуша ѿ моукъ. бъ же сего еразма вељнкъ юестъ (Усп, л. 121b–121c). Същият епизод е предаден кратко в службата на две места по следния начин: Лоукрндскаâ мъста. свѣтоzарнїи словесын просвѣтнвъ. мрвца же къ гробову пѹвндаиema въскрѣсы. върою распалнвъ срца грѣнемъ. блгтню дхъ прѣстад. блаженне стю (2-и тропар, 6-а песен); Анастаси€ моуре³⁸ пѹвндан се тврбо³⁹ въ въроу хоу. да оудрншнин въскорѣ сладостъ⁴⁰ бжю бесунслънноу. сна тн оумерша. именемъ юго въстайџн. тъ бо є дръжава жнвотоу н съмѣты. (3-и тропар, 6-а песен). Както се вижда от приведените пасажи в Соф 206 и Син 167, две от разночетенията – рече вм. тврбо и власть вм. сладостъ, са по-верни на житийния текст и неговия смисъл.

В службата не са пропуснати и мъченията от Диоклитан и Максимиан, които в известна степен се преповтарят с житийния текст, например при Диоклитан: тъгда юростню испълннвъ са цсрь. и повелъ слоугамъ своимъ. ѿлованынми селыгамъ бнти н по ревромъ. (Усп, л. 119b–119c); дноклантианъ же цсрь юростню испълнвъ са. повелъ стъго еразма жълви бнти н дзвѣма

³⁷ В Соф 1321 добавено бывшоу·стоащем.

³⁸ В Соф 206, Син 167 блажене.

³⁹ В Соф 206, Син 167 заместено: рече.

⁴⁰ В Соф 206, Син 167 власть.

мужема. третиемоу же нъмънаюциу са (Усп, л. 119с–119д); тъгда юростн испълни са църъ повеалъ пътъ икоу желецнами скобъмн дъргнъти (Усп, л. 120а); тъгда повеалъ църъ смолоу и вапъно и восъкъ разварити. и на сътго ерадма възлннати (Усп, л. 120а); при Максимиан: мадимнанъ ... прогънавъ са прѣстѣн ланитъ икоу бити (Усп, л. 122а); ...тъгда църъ мадимнанъ юростн испълни са. и повеалъ сътго ерадма привести. и многамн моккамн мокунти и. и повеалъ слоугамъ своимъ рицоу мъданоу сътворити. въ мъроу члвка. и ражеци и зело. облеци же мънка (Усп, л. 123а–123б). В службата тези епизоди са вплетени в първия тропар на пета песен по следния начин: *Мыслнама оунама възираю на жицъ въчноу. струтна бніаннѧ. и мокъкъ бесънслънныи. сладостно въсприемли. поиндаше се прѣстолоу божию дѣтоноу⁴¹ прѣстати:~*

Конкретен паралел между житийния и химнографския текст се на мира и в епизода с предложението на Диоклитиан: пожърун бесъмътьнъимъ бъмъ. да сътворю та старънша градоу моемоу. дамъ же ти злато и сребро (Усп, л. 119с) и отговора на светеца: дарове твои не ѹлукуть мене ѿ любове хвъи. иако злато твои и сребро твои и ѿдѣнне твои. съ тобою да бѫдеть въ погъбъль (Усп, л. 119с), предадени във втория тропар на пета песен така: *Не лъстн мене въсѹи днъклнтии мтлю. каменню и дръвю чть бжтвиоу въздаваи. и възмъти творца ибоу и земън. да въчнааго пламене извѣдешин:~*

И в двата случая св. Еразъм излиза победител. Посрамването на Диоклитиан след чудодейното избавление на светеца от тъмницата в Антиохия в житийния текст е описано така: по .с.мъ же дн.е. дноклнтии църъ бързо текън приде къ тъмници. и вндъв пеять свои неврѣжен. и иако ѹпеватлевъ повеалъ слоугамъ своимъ гла. изведѣте мн вълхва того иже наша боги ии въ чьто же творити. вълѣзъшемъ же ии не обрѣтоша мънка. и въ желеца иако и прахъ бъвъша. и възъпниша гла. величъмъ глюще. члвка не обрѣтохомъ и въ желеца иако и прахъ бъвъша. слышавъ се църъ. рукою бити своимъ лице свое гла. очви мнъ пороуга са цръствио моемоу. чьто рекоу прѣдъ людьми. (Усп, л. 120д–121а). С подобни думи е разказан и епизодът с Максимиан, след като Еразъм разрушава медния идол с поглед: църъ же вндъвъ иако пороуганъ въистъ. въсъдъ на конъ свои и въ полатоу възврати са. тълькън пъръен свой и гла. очви мнъ иако пороуга мн са цръствио моя ѿ члвка сего (Усп, л. 122с–122д). Във втория тропар на осма песен тези два епизода звучат така: *Днъклнтиана посрами. и мадимнана мтлю. и въсокскоу лъстъ въсѹ искоренїи. трунвѣтламн զарамн. иако въ рицоу ѿблък се. струтн и раны и болѣзни прѣтѣрпѣ.*

В службата не се споменава за пътуването на св. Еразъм от Лукрида през Дурас до Кампания и смъртта му във Формия. Трябва да се изтъкне фактът, че текстът и в Усп, и в Соф 1321 е съкратен – липсва именно информацията за тази част от живота му. Явно тук става дума за механичен пропуск, който до известна степен е бил преосmisлен по-късно от препис-

⁴¹ В Соф 206, Син 167 напълнено.

вача. За това се съди от факта, че името на града при първото споменаване в този пасаж е правилно изписано, а при второто е объркано с другия топоним Сирмиум. Причината може би се крие в това, че в сравнително кратък пасаж в гръцкия и латинския текст са споменати три топонима.

Ето текста според *Усп.*: *η σε αρνιε ταῦν σά ιεμοψ⁴² ποδοβύνης τοῡη ναριζαῖα σά η γλά. εραζμε σλουγρο χέβ.*⁴³ *στραστην ραδη.*⁴⁴ *Δξὺ ιεσμή μηχανλίς αρχαληγλίς ποσθλанή ιεсмь κὲ τεβ’ δα τὰ ήγεδοψ*⁴⁵ *νὲ καμπανην.* *νὲ γραδὸς ναριζαῖουψην* *σά φηρμοψ.* *δα προποψεην* *νι тамо слово* *βάжниe.* *νι поимъ н веде* *νὲ γραδὸς* *сєрмнгтънъскын*⁴⁶ *по гню словесн.* *νι въ тъ* *γά* *готовъ обрѣте* *σα* *πρъблжнии* *ερазмъ* *в немъ.* (л. 123c–123d). Изразът *νι поимъ н веде* *νὲ γραδὸς* *сєрмнгтънъскын*⁴⁷ трябва да отговаря на гръцкия: *καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐξῆγαγεν ἐκ τῆς πόλεως Σου[ρ]μητάνων.* *Καὶ ἐλθόντες ἐν τῷ Δωραχίῳ ηὔρον πλοιάριον ἑτοῖμον παρὰ κυρίου καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν χώραν Καμπανίας* (според препис *M*)⁴⁸ или *καὶ λαβῶν αὐτὸν ἐξῆγαγεν ἐκ τῆς πόλεως Σουρμεῶν.* *Ἔλθεν δὲ ἐν τῷ Δυρραχίῳ.* *καὶ ἴδοὺ ἐκεῖ πλοιὸν ἑτοιμασθὲν αὐτῷ παρὰ κυρίου,* *καὶ ἐμβὰς εἰς αὐτὸν ἐπέρασεν ἐν τῇ χώρᾳ* (според препис *V*)⁴⁹ и на латинския: *Et apprehendens eum ejecit illum de civitate Sirmitana: veniensque Curratium, naviculam à Domino paratam invenit, et transmigravit eum in provinciam Campaniam*⁵⁰.

Името на града Дурас е пропуснато и в латинската преработка на текста на *Житието на Еразъм* в *Златната легенда* на Яков Ворагински, но все пак там се казва, че светецът с Божия помощ достига до Кампания по море: *cumque oraset, apparuit ei juvenis similes filio Dei vocans eum et dixit illi: ego sum Michael angelus missus ad te, ut te ducam in Campaniam provinciam, quae vocatur Formana, ad docendum populum. Apprehendens eum et ejecit eum de civitate Sirmitana veniensque naviculam a domino paratam inventit et transmigravit in provinciam Campaniam*⁵¹.

От приведените пасажи се вижда, че единствено в славянските преписи не се споменава както името на града Дурас, така и пътуването на св. Еразъм по море. Липсата на тези факти може да се отдаде най-вече на грешки и пропуски при превода или преписването на текста, а липсата им в славянската служба, от своя страна, би могла да се обясни с тези пропус-

⁴² В *Соф 1321* добавено агъль.

⁴³ В *Соф 1321* липсва гла. • еразме слоуго χέб.

⁴⁴ Между 36 и 37 в *Соф 1321* липсва.

⁴⁵ В *Соф 1321* проповѣдан.

⁴⁶ В *Соф 1321* сєрмнгтънъскъ.

⁴⁷ В *Соф 1321* сєрмнгтънъскъ.

⁴⁸ Desantis 1988: 538.

⁴⁹ Desantis 1988: 539. В препис *W* текстът гласи: *ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ ... <ἐκ> τῆς πόλεως Σουρμητάνων, ἐλθὼν δὲ ἐν τῷ Δυρραχίῳ (vacuum [ibi desideratur ναῦν vel simile]) παρὰ κυρίου ἑτοιμῆν εὑρεν. καὶ οὕτως μετεβῃ τῆς χώρας.*

⁵⁰ AASS: 216.

⁵¹ Graesse 1890: 893.

ки. Това подкрепя изказаното от Д. Щерн (който, както вече бе споменато, не използва славянския препис от XII в. в *Усп*) предположение, че авторът на славянската химнографска творба може би е познавал по-ранен славянски превод на житието⁵².

Що се отнася до тезата за съзнателна преработка на текстовете във връзка с провеждане на определено източно или западно влияние⁵³, то според мен в този случай по-скоро става въпрос за грешно предаване или смесване на имена в резултат на пропуски в текста (засвидетелствани, както се вижда, и в текст от XII в.). Пропуските и грешките от *Усп* почти напълно съвпадат с тези от *Соф 1321*.

Във всеки случай докато, както свидетелства папа Геласий II⁵⁴, във Формия, и изобщо в Италия, в края на XI в. определено са знаели за култа към св. Еразъм в Охрид (Ohrida), то засега няма никакви свидетелства, че в Охрид (Лихнида>Лукрида, Ликрида > Охрид) са знаели за формийската традиция.

За това, че вариантите на топонимите Сирмиум и Формия в славянския превод на *Житието на св. Еразъм* не се дължат на съзнателна, целенасочена намеса, може да се съди от няколко примера. Още в наслова в *Усп* се чете: *Μέγα...⁵⁵ въ⁵⁶ Δῆν⁵⁷ στρα (sic!) η μύηνη στό⁵⁸ πρεσλαβνаго мүннка εραζма. μύνον τεμον въ градѣ. фиρмниасъ.⁵⁹ Гн блгсвн Ѹуе⁶⁰* (л.118d–119a), което отговаря на гръцкия текст в препис V: *Μαρτύριον τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος Ἐράσμου μαρτυρήσαντος ἐν πόλει Φορμίας. Εὐλόγησον, πάτερ. ἀμήν.⁶¹*

По-нататък, във втората част на житието, когато в Сирмиум Еразъм казва на Максимиан, че ще принесе жертва на неговите богове, името на града е изписано правилно във всички текстове: тъгда радиостн испълн ся църв съ въсъмн людьми нде въ храмъ дніевъ. и повеалъ раба Гна въвестн въ градъ серымнтьнъскын. и повеалъ Ѳръганди въса основаннъ нмъ въ храминнъ оуготовнн (*Усп*, л. 122b). Гръцкият текст гласи съответно: *Τότε ὁ βασιλεὺς, χαρᾶς πλησθεὶς, μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς διεκέλευσεν τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ ἀπενεθῆναι εἰς τὴν πόλιν Σουριητάνα⁶², καὶ ἐκέλευσεν*

⁵² Срв. Stern 2006a: 357.

⁵³ Срв. Stern 2006a: 363.

⁵⁴ Нямаме основание да не вярваме на приведената от Дж. Дезантис бележка на Джовани ди Гаета (папа Геласий II) за развит култ към св. Еразъм в Охрид от периода 1078–1088 г. (срв. съмненията в нейното тълкуване у Stern 2006a: 364).

⁵⁵ В *Соф 1321* добавено тогъ же.

⁵⁶ В *Соф 1321* κο·ι·.

⁵⁷ В *Соф 1321* липсва.

⁵⁸ В *Соф 1321* липсва.

⁵⁹ В *Соф 1321* фиrmниасъ.

⁶⁰ В *Соф 1321* липсва.

⁶¹ Desantis 1988: 511.

⁶² Според Дезантис неизвестен топоним (срв. Desantis 1988: 549, н. 60), който е идентифициран със Сирмиум (срв. AASS: 216).

ὄργανα καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς θεμέλης εἰς τὸ πᾶν, ἐτοιμασθῆναι. (според препис *M*)⁶³ и: Τότε ὁ βασιλεὺς, χαρᾶς πλησθεὶς, μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἐκέλευσεν Ἡρακλέως τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ ἀπενεθῆναι εἰς τὴν πόλιν Σουρμητανῶν, καὶ ἐκέλευσεν ὄργανα καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς θεμέλης εἰς τὸν ναόν, ἐτοιμασθῆναι. (според препис *V*)⁶⁴. Латинският текст гласи: Tunc gaudio repletus Imperator, cum universo populo perrexit usqæ ad templum Jovis, et jussit hominiem Dei deduci ad civitatem Sirmitanam; et præcepit organa et omne genus musicorum, in templo præparari. (според препис *A*)⁶⁵.

Непосредствено след това в епизода, когато Еразъм разрушава с поглед езическия идол и убива излезлия от него дракон, при което става земетресение и градът е разрушен, името на града в славянските текстове е сгрешено: напрасно рѣша амнія. съмате же са градъ фиримнгънскын. (л. 122d). Този епизод в гръцките текстове е предаден така: Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ ὑποστρέψας <***> προεθορυβήθη δὲ πᾶσα ἡ πόλις τῶν Σουρμητανῶν (според *M*)⁶⁶ и: Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ συναθροισθεὶς ἀπεκρίθη τὸ ἀμήν. Ἐθορυβεῖτο δὲ ἡ πόλις Ὁρμητανῶν. (според *V*)⁶⁷. Латинският текст гласи: Qui autem converse errant ad Dominum, responderunt: Amen. Conturbata est civitas omnis Sirmitana⁶⁸.

Отново следва пасаж, в който топонимът е изписан правилно, когато пред светеца се явява архангел Михаил: αὐτὸς ἕστη μηχανῇ αρχαλῆγλῳ ποσθλῷ ἕστη τε τὸν ἡγεμόνα τὸν καμπανίῳ· τὸν γάρ εἰμι Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος καὶ ἀπεστάλην πρὸς σέ, ἵνα ἐπάξω σε εἰς τὴν Καμπανίαν χώραν, εἰς τὴν πόλιν καλουμένην Φουρμίας⁶⁹ (в *M*) и: Ιδοὺ ἐγὼ Μιχαὴλ ἄγγελος ἀπεστάλην πρὸς σέ, ὅπως ἀπαγάγω σε ἐν τῇ Καμπανίᾳ ἐν πόλει Φορμίᾳ⁷⁰ (в препис *V*), а латинският текст гласи: ego sum Michael angelus, missius ad te ut ducam te in Campaniam provinciam, [in civitatem] quæ vocatur Formia, ad docendum populum. Et apprehendens eum ejecit illum de civitate Sirmitana: veniensq Curratium, naviculam à Domino paratam invenit, et transmigravit cum provinciam Campaniam⁷¹ (според препис *A*).

Последното споменаване на града е към края на текста, където в славянския препис отново се забелязва грешка: ρაбъ же єжнн и мѣнкъ хвъ. въннде и съдѣ въ градъ сернннсътъ. дннн .•. яко прѣдъ бъмъ готовѹ бъти

⁶³ Desantis 1988: 528.

⁶⁴ Desantis 1988: 529.

⁶⁵ AASS: 215.

⁶⁶ Desantis 1988: 532.

⁶⁷ Desantis 1988: 533.

⁶⁸ AASS: 216.

⁶⁹ Desantis 1988: 538.

⁷⁰ Desantis 1988: 539.

⁷¹ AASS: 216.

(л. 123d), срв. гръцките източници: ‘Ο δοῦλος δὲ τοῦ θεοῦ καὶ μάρτυς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλθὼν ἐκάθισε εἰς τὴν πόλιν Φουρμίαν, καὶ ἐπτὰ ἡμέρας παρὰ κυρίου ἀνεσις αὐτῷ ἐδώθη καὶ ἐφ’ ἐκάστη ἡμέρᾳ δι’ ἀγγέλου ἄρτος αὐτῷ ἐκομίζετο. (според *M*)⁷² и ‘Ο δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἐλθὼν ἐκάθισε ἐν τῇ πόλει Φορμίᾳ. καὶ μετὰ ζ’ ἡμέρας ἀνεπαιστατο πρὸς κύριον (според *V*)⁷³. Латинският текст според ръкопис *A* гласи: *Servus autem Dei Martyr Domini venit et sedit in civitate Formiana; et septem diebus per diuinam gratiam requiescebat*⁷⁴.

Тези примери, по мое мнение, изключват възможността за съзначителна преработка на *Житието на св. Еразъм*, а говорят по-скоро за грешки, някои от които са наследени от гръцките текстове.

От своя страна, фактът, че текстът на славянската служба не съвпада с нито един от останалите извори за св. Еразъм, а също и емоционалният и въздействащ стил на творбата и изразеното лично отношение на автора подсказват, че най-вероятно тя е била създадена на място, в което култът към този светец е бил особено силен. Това място може да бъде най-вече Охрид.

Проблемът за култа към св. Еразъм в Охрид е един от ключовите в общия план на разпространението му в цяла Европа. Докато някои учени като Дж. Дезантис и А. Турилов приемат безспорното му съществуване в Охрид от периода на късната античност и свързват неговото подновяване с христианизацията на Българската държава⁷⁵, то за други като Д. Щерн това е привнесен по книжен път култ, който придобива местно охридско значение едва през XIII в. и се основава на съзвучие на имената (Лукрида/Охрид). Липсата на замяна на името Лукрида с Лихнида според Щерн може да се отдаде на това, че поради близкото звучене авторът на *Службата за св. Еразъм* е възприемал Лукрида като старото име на Охрид, но не е знал за Лихнида⁷⁶. Едва по-късно (1435 г.) единствено в наслова на преписа в *НБКМ 122* светецът е наречен Лихнидски.

Въпреки че не може да отговори на въпроса как е проникнала в Македония тази според него единствено итало-гръцка, традиция, Д. Щерн поставя под съмнение автентичността на текста на *Житието на Еразъм*, а цялата охридска традиция смята за измислена от XIII в. нататък на основата на службата за светеца⁷⁷. За него фактът, че нито едно от ранните свидетелства не се позовава на Охрид, доказва, че не е имало ранен византий-

⁷² Desantis 1988: 540.

⁷³ Desantis 1988: 539–541.

⁷⁴ AASS: 216.

⁷⁵ Срв. Desantis 1992: 304; Зайцев, Турилов 2008: 591–592.

⁷⁶ Срв. Stern 2006a: 364.

⁷⁷ Срв. Stern 2006a: 363–364.

ски култ⁷⁸. Той подкрепя хипотезата на В. ф. Фалкенхаузен, че издигането на култа към св. Еразъм в Македония може да се свърже с елинизацията на Българската държава по време на възстановяването на Охридската архиепископия⁷⁹.

Дали текстът на тази служба за св. Еразъм е наистина оригинален, не може да се твърди със сигурност⁸⁰. Фактът, че в него не се открива акростих не е напълно показателен за преводния му характер. Възможно е обаче до нас да не е достигнал нейният гръцки образец. Важното в случая е да се отбележи, че тя е базирана изцяло върху сведенията от житийния текст, а липсата на основни факти в нея може би се дължи на пропуски и неясни места в използванятия от автора препис на агиографския източник.

В заключение бих искала да подчертая, че е малко вероятно цялата традиция на почитането на св. Еразъм, свързана с Охрид, да се основава на съзвучие в названията на града. Фактът, че имената не си приличат, а произлизат едно от друго в исторически план, като в изворите е фиксирано неговото звучене вероятно от илирийски (т.е. от предалбански) период, може само да подскаже, че макар да липсват преки данни за развит византийски култ към този светец, той е бил местен покровител на старото християнско население от по-ранно време.

ЛИТЕРАТУРА

- Афиногенов 2006: А ф и н о г е н о в, Д. Новгородское переводное четье-минейное собрание: происхождение, состав, греческий оригинал. – В: Abhandlungen zu den grossen Lesemenäen des Metropoliten Makarij: kodikologische, miszellanologische und textologische Untersuchungen. Hrsg. von Elina Maier und Eckhard Weiher. Bd. 2. Freiburg i. Br., 2006, 261–283.
- Зайцев, Турилов 2008: З а й ц е в, Д., А. Т у р и л о в. Еразм. – В: Православная энциклопедия. Т. 18. Москва, 2008, 590–592.
- Грозданов 2000: Г р о з д а н о в, Ц. La composition de sept saints slaves (седмочисленци *έπταριθμοι*) dans la peinture de l'archivêché d'Ochrid. – В: Климент Охридски – живот и дело (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 13). София, 2000, 21–41.
- Дуриданов 1959: Д у р и д а н о в, И. Името *Oхрид* у южните славяни. – Български език, 9, 1959, № 6, 539–542.
- Иванов 1925: И в а н о в, Й. Произходът на цар Самуиловия род. – В: Сборник в чест на Васил Златарски по случай на 30-годишната му научна и професорска дейност. София, 1925, 55–62.

⁷⁸ Срв. Stern 2006a: 362.

⁷⁹ Срв. Falkenhausen 1996: 89; Stern 2006a: 366.

⁸⁰ Предположението за оригинален произход на службата се споделя и от А. Турилов, според когото се забелязва определена близост в стила и образността между службата и химнографските произведения на Климент Охридски (Зайцев, Турилов 2008: 592).

- Иречек 1878 : И р е ч е к, К. История Болгар. Одесса, 1878.
- Милетич 1926: М и л е т и ч, Л. По въпроса за произхода на името „Охрид“ . – Македонски преглед, 2, 1926, № 2, 142–146.
- Мирчев 1985: М и р ч е в, К. Старобългарски език. София, 1985.
- Мирчева 2006a: М и р ч е в а, Б. Някои бележки за култа към св. Еразъм Охридски (Формийски) и славянската му служба в ръкопис № 122 от Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София. – В: Българска филологическа медиевистика. Сборник научни изследвания в чест на проф. д-р Иван Харалампиев по случай 60-годишния му юбилей. Велико Търново, 2006, 299–321.
- Мирчева 2006b: М и р ч е в а, Б. Св. Еразъм Формийски (Охридски) във Versio Slavica. – Във: Византия, Балканите, Европа. Изследвания в чест на проф. Василка Тъпкова-Займова (= Studia Balcanica, 25). София, 2006, 453–462.
- Младенов 1927: М л а д е н о в, Ст. Имената на седем български столини. – Българска мисъл, 2, 1927, 488–489.
- Паисий Хилендарски 1961: П а и с и й Х и л е н д а р с к и. История славеноболгарская. Никифоров препис от 1772 г. Подгот. за печат Б. Ст. Ангелов. София, 1961.
- Сводный каталог 2002: Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. Вып. 1. Москва, 2002.
- Снегаров 1925: С н е г а р о в, И. Жития на народни светци, писани на охридско наречие с гръцко писмо. – Македонски преглед, 1, 1925, № 5–6, 23–34.
- Снегаров 1995: С н е г а р о в, И. История на Охридската архиепископия. Т. 1. От основаването ѝ до завладяването на Балканския полуостров от турците. 2-о фототип. изд. София, 1995.
- Сергий 1901: С е р г и й, архиеп. Полный месяцеслов Востока. Т. 1. Восточная агиология. Владимир, 1901 [репр. Москва, 1997].
- Творогов 2008: Т в о р о г о в, О. В. Переводные жития в русской книжности XI–XV вв.: каталог. Москва–Санкт-Петербург, 2008.
- Успенски сборник 1975: Успенский сборник XII–XIII вв. Изд. подг. О. А. Князевская, В. Г. Демьянов, М. В. Ляпон. Москва, 1971.
- Уста-Генчов 1927: У с т а - Г е н ч о в, Д. Св. Седмочисленици в домашната ни иконография. – Македонски преглед, 3, 1927, № 1, 75–104.
- Цухлев 1911: Ц у х л е в, Д. История на българската църква. Т. 1. София, 1911 (електронно издание: www.pravoslavieto.com).
- AASS:* Acta Sanctorum. Iunii. T. 1. Antverpiae, 1695.
- AHG 11:* Analecta Hymnica Graeca e codicibus eruta Italiae inferioris. Joseph Schirò, consilio et ductu edita. T. 11. Canones Julii. Augusta Acconia Longo collecti et instruxit. Roma, 1978.
- Desantis 1988: D e s a n t i s, G. Gli Atti greci di S. Erasmo. – Vetera Christianorum, 25, 1988, 487–555.
- Desantis 1992: D e s a n t i s, G. Il culto di S. Erasmo fra Oriente e Occidente. – Vetera Christianorum, 29, 1992, 269–304.
- Falkenhausen 1996: F a l k e n h a u s e n, V. v. S. Erasmo a Bisanzio. – In: Formianum. Atti del Convegno di Studi sull'antico territorio di Formia. 3. Marina di Minturno, 1996, 79–92.

- Falkenhausen 1997: Falkenhäusen, V. v. Problemi di traduzione di testi agiografici nel Medioevo: il caso della *Passio sancti Erasmi*. – In: Santità, culti, agiografia. Temi e prospettive. Atti del I Convegno di studio dell’Associazione italiana per lo studio della santità dei culti e dell’agiografia. Roma, 24–26 ottobre 1996. Roma, 1997, 129–138.
- Hamp 1981–1982: Hamp, E. On the name *OHRID*. – Македонски јазик, 32–33, 1981–1982, 777–784.
- Kurz 1955: Evangeliář Assemanův. Kodex Vatikánský 3. slovanský. D. 2. Úvod, text v přepise cyrilkém, poznámky texové, seznamy čtení. Vyd. J. Kurz. Praha, 1955.
- Jireček 1988 : Jireček, K. Cesty po Bulharsku. Praha, 1888.
- Graesse 1890: Jacobi a Voragine Legenda aurea, vulgo Historia Lombardica dicta. Ed. Th. Graesse. Dresden, 1890.
- Stern 2006a: Stern, D. Der heilige Erasmus in der slavischen und byzantinischen Hymnographie. – In: Liturgische Hymnen nach byzantinischem Ritus bei den Slaven in ältester Zeit. Beiträge einer internationalen Tagung. Bonn, 7.–10. Juni 2005. Hrsg. H. Rothe, D. Christians. Paderborn–München–Wien–Zürich, 2007, 352–381.
- Stern 2006b: Stern, D. Die Vita des hl. Erasmus von Formia in den Grossen Lesemänen des Metropoliten Makarij. – In: Iter philologicum. Festschrift für Helmut Keipert zum 65. Geburstag (=Die Welt der Slaven, 28). München, 2006.
- Strecker 1978: Strecker, K. Vita S. Erasmi. – In: Monumenta Germaniae Historica. Poetae latini medii aevi. T. 5. Fas. 1–2. München, 1978.
- Tomaschek 1887: Tomaszek, W. Zur Kunde der Hämus-Halbinsel. 2. Die Handelswege im 12 Jahrhundert nach den Erkundigungen des Arabes Idrisi. Wien, 1887.
- Μηνὶ Ιουνίου 1741: Μηνὶ Ιουνίου β' μνήμην ἐπιτελοῦμεν τοῦ Ἅγιου ιερομάρτυρος Ἐράσμου τοῦ ἐν τῇ χερμολίᾳ τῆς Ἀχρίδων. Ἐν Μοσκόπολει, 1741 [repr. Скопје, 1996].

ON THE HISTORICAL EVIDENCE IN THE SLAVONIC OFFICE FOR ST. ERASMUS OF OCHRID (OF FORMIA)

Boyka Mircheva (Sofia)

St. Erasmus of Ochrid (of Formia) is one of the saints who are honored both in the West and in the East. In the Eastern Orthodox tradition he is revered mostly in the city of Ochrid and its surroundings. This practice has historical roots that go deep in the past – it was in the old city of Lukrida (Likrida, Lichnida, later known as Ochrida, now spelled Ochrid) where he preached the Christian Faith, baptized many people and worked his greatest miracle – the raising from the dead of the son of Anastasios, one of the city notables.

There is an *Office for St. Erasmus* in the Slavonic tradition and so far no Byzantine parallel has been found, so one can assume that it is the original text. In general, it follows the facts known from the Vita.

It is extremely interesting to note that the names of Ochrida, Ochrid and Lichnida are missing both in the Office and in the Vita. In the end of the 11th century (1070–1080) the Latin redaction of the Vita of St. Erasmus made by monk Giovanni di Gaeta (Pope Gelassius II) introduced the new name of the city – Ochrida. From this one can draw the conclusion that the text of the Slavonic Office was either written before the new name of the city was adopted, i.e. before the end of the 11th century, or it emerged on the basis of a Vita known to the author, who recorded an intermediate stage of the phonetic development of the name Lichnida into Ochrida.

The lack of facts in the Slavonic version may be attributed mainly to errors taken and omissions during the translation or the copying of the Vita and their absence in the Slavonic Office on their turn may be explained through these omissions. In any case, while, as Pope Gelassius II testifies, people in Formia and Italy in the end of the 11th century definitely knew about the cult of St. Erasmus in Ochrid, for the time being there is no evidence that in Ochrid (Lychnida< Lukrida, Likrida<Ochrida, Ochrid) people knew about the Formian's tradition. On the other hand, the variants of the toponyms Sirmium and Formia in the Slavonic version of the *Vita of St. Erasmus* are not due to a deliberate, purposeful interference in the text, but rather show mistakes some of which are found in the Greek text as well.

The fact that the text of the Office does not coincide with any of the sources about St. Erasmus along with the emotional and vigorous style of the work and the personal attitude expressed by the author suggest that it was most likely created in a place, where the cult of the saint was especially strong. This place is most likely Ochrid. The hypothesis that the cult had been introduced by way of written sources and that it became one of a local, Ochrid-based, importance only from the 13th century onwards, rests on the phonetic closeness between the names of Lukrida and Ochrid and is one of poor probability. The names are not similar and derive one from the other through history and the sources about St. Erasmus betray phonetic influence probably from Illirian (that is pre-Albanian) times. This fact can itself suggest that though there are no data about a developed Byzantine cult of the saint, from earlier times he had been revered locally as a protector by the Christians in the city.

* НОВЫЙ СЕРБИЈАК ЈЕГ ГОДИ ВА БЕЛГРАДУ. © НОВИ СЕРБИЈАК 2020. ГОД. У БЕОГРАДУ. *